

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Kandidatuppsats

Mellan hantverk och outsourcing:

*utmaningar vid inköp av litteratur på andra språk
än svenska och engelska vid svenska folkbibliotek*

Författare: Malin Norling
Författare: Alexander Edkvist
Handledare: Charlie Järpvall
Handledare: Sara Ahlryd
Examinator: Lars Seldén
Termin: HT16
Ämne: Biblioteks- och
Informationskunskap
Nivå: Kandidatuppsats
Kurskod: 2BO01E

Abstract

Between craftsmanship and outsourcing - challenges in purchasing literature in languages other than Swedish and English at Swedish public libraries. This paper examines how ten librarians working in Swedish public libraries perceive challenges connected to the acquisition of books in languages other than Swedish and English. It makes an attempt to explain how these challenges affect the librarians' acquisition process and push it towards either a craftsmanship based process or a process based on a high degree of outsourcing responsibility. The method used was qualitative interviews with librarians that had acquisition of books in languages other than Swedish or English as part of their work responsibilities. A total of eight interviews, two of them group interviews with two participants, were conducted. Five of the interviewed librarians worked in a large city, while five worked in three smaller municipalities. The analysis was inspired by Evans' & Saponaro's model of the collection development process and Brian Quinn's use of George Ritzer's theory of McDonaldization to examine the state of academic libraries in the U.S.A. Three main challenges are discussed; identifying user needs, absence of language or literature knowledge and poor availability of books. The interviewed librarians acquisition processes could be said to exist on a scale between a high degree of craftsmanship and a high degree of outsourcing. One factor pushing librarians towards an outsourcing of responsibility was absence of language knowledge, which lead to a higher degree of dependency on vendor assessment of literature. Mandatory purchasing agreements and lack of adequate technical and cataloging services inhouse were also factors affecting the acquisition process as they lead to less choice in vendor selection and as a consequence hindered the librarians' ability to take on responsibility in selecting and acquiring books.

Nyckelord

Förvärv (bibliotek), mångspråk, folkbibliotek, medieförsörjning, collection development

Tack

Vi vill tacka bibliotekarierna som generöst delat med sig av sina erfarenheter och våra handledare som varit ett stort stöd under uppsatsskrivandet.

Innehåll

1 Inledning	3
2 Bakgrund	4
3 Problemformulering	5
3.1 Syfte.....	5
3.2 Forskningsfrågor.....	5
3.3 Avgränsningar	6
4 Litteraturgenomgång	6
4.1 Samlingsbyggnad	6
4.2 Mångspråkslitteratur på folkbibliotek	8
5 Teori	11
6 Metod	13
6.1 Metod för datainsamling.....	13
6.1.1 Metodval.....	13
6.1.2 Urval.....	13
6.1.3 Genomförande	13
6.2 Metod för analys.....	14
6.3 Etiska ställningstaganden	15
7 Resultatredovisning	16
7.1 Kunskap om användarnas behov och önskemål	17
7.2 Språkkunskaper & litteraturkännedom.....	19
7.3 Tillgång till litteratur	21
8 Analys	23
8.1 Utmaningar i inköpsprocessen.....	24
8.2 Inköpsprocessen som ett hantverk	25
9 Diskussion	27
9.1 Erfarenheter av litteratursökning samt val av forskningsfrågor	29
9.2 Erfarenheter av metod- och teorival	30
9.2.1 Undersökningens reliabilitet och validitet	31
10 Slutsatser	31
10.1 Framtida forskning	32
11 Sammanfattning	34
12 Käll- och litteraturförteckning	35
12.1 Opublicerat material	35
12.2 Publicerat material.....	35
13 Bilaga	39
13.1 Intervjuguide.....	39

1 Inledning

“Ibland så är tanken god, men det är inte riktigt...” så avslutar Victor, en av de intervjuade bibliotekarierna i vår undersökning, en anekdot om en tidig satsning på att erbjuda litteratur på fler språk. De fattiga stenhuggare som stadens idealistiska bibliotekarier hade köpt in böcker på portugisiska till någon gång på 1950-talet visade sig vara analfabeter och bibliotekarierna fick stå där med långa ansikten. Ambitionen om att de svenska folkbiblioteken ska kunna erbjuda litteratur på flera språk har ganska många år på nacken och arbetet med mångspråkig litteratur har gått från att vara en specialverksamhet till att ses som något som bör vara en självklar del i kommunernas ordinarie biblioteksverksamhet (Söderman 2012, s.121).

Med ankomsten av krigsflyktingar och den ökade arbetskraftsinvandringen efter krigsslutet gick Sverige under åren runt andra världskriget från att ha varit ett land man utvandrade från, till att bli ett invandrarland (Migrationsverket 2016). Finländare var en mycket stor invandrargrupp och redan på 1950-talet började satsningen på att införskaffa finskspråkig litteratur till biblioteken. År 1972 kom rekommendationer om att invandrare skulle ges samma rättigheter till biblioteksservice som majoritetsbefolkningen (Airola 1998, s. 59-60).

Föregångaren till Internationella biblioteket, den så kallade Invandrarlånecentralen, inrättades i början av 1990-talet som en självständig enhet på Stockholms stadsbibliotek med uppgift att “komplettera folkbibliotekens behov av medier på invandrarspråk” (Nordin Siebolds 1998, s. 90, 92). De nationella minoritetsspråken, nordiska språk, franska och tyska är undantagna från verksamheten. Ansvarsfördelningen mellan folkbiblioteken och Internationella biblioteket regleras i den centrala medieförsörjningsplanen. I den senaste versionen från 2014 betonas att Internationella biblioteket främst hjälper till med lån av enstaka titlar och ämnesbeställningar på de språk som betecknas som lättillgängliga. På dessa språk (arabiska, bosniska, kroatiska, persiska, polska, ryska, serbiska, somaliska, spanska, thai och turkiska) är det meningen att folkbiblioteken ska bygga upp egna bestånd (Internationella biblioteket 2014). Alla folkbibliotek har inte förlitat sig på stöd från Internationella biblioteket för sin försörjning av litteratur på mångspråk, men att huvudansvaret för fler språk flyttats från Internationella biblioteket till de enskilda kommunerna innebär att ett större antal bibliotekarier nu ställs inför uppgiften att köpa in böcker på andra språk än svenska och engelska. Det är inte en helt enkel uppgift. Som Victors anekdot illustrerar räcker det inte med goda föresatser för att inköpsarbetet ska bli lyckat.

Gruppen som använder sig av folkbibliotekens mångspråkiga samlingar är väldigt mångfacetterad och innefattar flyktingar, arbetskraftsinvandrare, personer födda i Sverige med rötter i andra länder, personer med svenska som modersmål som studerat språken som andraspråk, nationella minoriteter med flera - personer som av naturliga skäl har olika behov av litteratur. Anledningar till att låna litteratur på andra språk än svenska och engelska kan till exempel vara ett behov av att kunna ta del av praktisk information för att etablera sig i Sverige, en vilja att öva på ett främmande språk, eller en önskan om att kunna fortsätta läsa på sitt modersmål livet igenom och föra det vidare till nästkommande generationer (Nordin Siebolds 1998, s. 97; Brunnström 2006, s. 1).

Atlestam m.fl. betonar vikten av att biblioteken erbjuder relevant litteratur för besökarna, det är inte tillräckligt att bara erbjuda slumpmässigt utvald litteratur på en mängd olika språk (Atlestam m.fl. 2011, s. 69). För ett lyckat inköpsarbete krävs kunskap om de tilltänkta användarnas behov och önskemål, det måste också finnas kunskap om litteraturen och möjlighet att få tag på den. Denna uppsats undersöker hur bibliotekarierna med ansvar för inköp på andra språk än svenska och engelska hanterar dessa utmaningar idag, ett drygt halvsekel efter att eldsjälarna i Victors berättelse fick se sitt försök att bredda bibliotekens utbud misslyckas.

I uppsatsen används genomgående begreppen "litteratur på andra språk än svenska och engelska" samt "mångspråklitteratur", istället för äldre uttryck som "invandrarlitteratur" eller "litteratur på främmande språk" som vi upplever är alltför begränsade för vårt syfte. Litteratur på andra språk än svenska och engelska är som vi sett inte en angelägenhet enbart för personer som invandrat till landet, och innefattar språk som talats i Sverige under mycket lång tid. Med uttrycket "mångspråklitteratur" avses litteratur på andra språk än majoritetsspråket i det samhälle som diskuteras.

2 Bakgrund

Tidigare uppsatser har belyst ämnet mångspråklitteratur på folkbibliotek ur ett integrationsperspektiv eller med ett fokus på mångkulturell kompetens (Gupta 2014; Kesten 2009). Andra har applicerat teoretiska ramverk som institutionell teori och socialkonstruktivism (Blomqvist 2007; Larsson 2010). Men den här uppsatsen undersöker området med ett mer renodlat fokus på bibliotekens samlingsbyggande. G. Edward Evans och Margaret Zarnosky Saponaro som gett ut en praktisk handbok i ämnet definierar samlingsbyggande (*collection development*) som "Processen att identifiera styrkorna och svagheter i ett biblioteks materialsamlingar i förhållande till användarnas behov och samhällsresurser, och att försöka åtgärda eventuellt existerande svagheter." [vår översättning] (Evans & Saponaro 2005, s. 7). Inköp av litteratur är en viktig del av samlingsbyggandet på de flesta bibliotek och är omöjligt att helt skilja ut från övriga delar i samlingsbyggnadsprocessen. Precis som vi ser i citatet ovan rörande samlingsbyggnad i stort, krävs det för att inköpsarbetet ska ge ett optimalt resultat att man analyserat vilka behov som finns, utvärderat hur väl bibliotekens samlingar fyller dessa behov och väljer ut material som kan fylla eventuella luckor. När vi diskuterar inköpsprocessen i den här uppsatsen ska det därför inte förstås som att vi enbart talar om själva förvärvsprocessen. Vi anlägger ett vidare perspektiv där även analysen av användarnas behov och urvalet av litteratur ingår.

Det finns inte så mycket vetenskaplig forskning kring samlingsbyggande ur ett mångspråksperspektiv. Men en genomgång av internationell forskning som på olika sätt berör mångspråk på bibliotek låter ana några presumtiva utmaningar vid inköp av mångspråklitteratur: avsaknad av språkkunskaper, bristande tillgång på litteratur och frånvaron av regelbundna utvärderingar av användarnas behov (Dilevko & Dali 2002, s.122; Al-Qallaf & Mika 2009, s. 138; Faletar Tanackovic m.fl. 2011, s. 526; Faletar Tanackovic m.fl. 2012, s. 62; Shoham & Rabinovich 2008, s. 29). Den här uppsatsen intresserar sig för vilken påverkan dessa utmaningar har på inköpen av litteratur på andra språk än svenska och engelska vid svenska folkbibliotek. Men bibliotekariernas arbete med inköp av mångspråklitteratur är också ett intressant område att studera eftersom det kan säga något om bibliotekens arbete med samlingsbyggande i stort. Inköp på mångspråk aktualiserar frågan om bibliotekariernas roll i förvärvsprocessen. Ska

bibliotekarien vara en specialist som utnyttjar sitt kunnande vid förvärv, eller kan detta ansvar läggas över på andra aktörer (Dilevko 2008, s. 698)? När det kommer till denna aspekt av vår studie har vi inspirerats av Juris Dilevko som har diskuterat hur förändringar i samlingsbyggnadsprocessen påverkar bibliotekens samlingar. Dilevko talar vid ett tillfälle om en outsourcing av samlingsbyggnadsarbetet, vilket vi tar fasta på i vår analys (Dilevko 2008, s. 678-679, 683).

3 Problemformulering

Dilevko och Dali menar att oförmågan att prata, läsa och skriva på mångspråk underminerar bibliotekariers expertis vid samlingsbyggande (Dilevko & Dali 2002, s.122). Forskning gjord av Al-Qallaf & Mika och Faletar Tanackovic m.fl. visar att det kan finnas brister i undersökningen av användarnas behov (Al-Qallaf & Mika 2009, s. 151; Faletar Tanackovic m.fl. 2011, s. 526; Faletar Tanackovic m.fl. 2012, s. 62). Både Dilevko & Dali och Al-Qallaf & Mika tar upp att tillgången på litteratur kan utgöra ett problem när man köper in böcker på mångspråk (Dilevko & Dali 2002, s. 122; Dali & Dilevko 2005, s. 259; Al-Qallaf & Mika 2009, s. 150). Tillgängligheten till litteratur var också något som kom upp som en faktor med påverkan på bibliotekens samlingar av mångspråkslitteratur i en undersökning utförd av Shoham & Rabinovich (Shoham & Rabinovich 2008, s. 29). I denna studie undersöker vi hur de intervjuade bibliotekarierna på svenska folkbibliotek upplever de utmaningar förknippade med inköp på mångspråk som identifierats i den tidigare forskningen.

Inköp av litteratur på mångspråk är ett intressant exempel för att diskutera den förändring i samlingsbyggandet som Dilevko beskriver med en rörelse bort från ett förfarande där titlar väljs ut av ämnesexperter och mot en ökad användning av profilinköp och andra metoder där delar av förvärvsansvaret läggs över på utomstående aktörer (Dilevko 2008, s. 678). Genom vårt exempel med bibliotekariers som köper in litteratur på andra språk än svenska och engelska vill vi visa hur utmaningar i inköpsprocessen kan vara en bidragande orsak till en sådan förändring och diskutera vilken konsekvens det kan ha för bibliotekets samlingar. Vi har valt att kalla en mer traditionell typ av inköpsprocess med ett fokus på bibliotekariernas expertis för en *hantverksmässig inköpsprocess*. Med en hantverksmässig inköpsprocess menar vi en inköpsprocess där alla delar av förvärvsprocessen utförs på det inköpande biblioteket och drar nytta av den expertis som finns där. Motsatsen ser vi som en inköpsprocess där en stor del av ansvaret för inköpsprocessen har lagts över på andra aktörer, vi har med inspiration från Dilevko valt att kalla detta *outsourcing*.

3.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka utmaningar vid inköp av litteratur på mångspråk och effekten av dessa på bibliotekariers inköpsprocesser.

3.2 Forskningsfrågor

- Vilka kunskaper upplever bibliotekarierna behövs vid inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?
- Hur upplever bibliotekarierna tillgängligheten av litteratur vid inköp på andra språk än svenska och engelska?

- Vilka utmaningar upplever bibliotekarierna vid urval och inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?
- Hur kan bibliotekariernas inköpsprocess förstås som ett hantverk?

3.3 Avgränsningar

Det är vår uppfattning att engelskan inte medför samma problematik vid inköp som övriga icke-svenska språk, eftersom de flesta som köper in media till biblioteken har goda kunskaper i språket och litteraturen är lättillgänglig. Vi har därför valt att utesluta införskaffandet av engelskspråkig litteratur från undersökningen. För att avgränsa vår undersöknings omfång har vi beslutat oss för att inte granska universitetsbibliotekens arbete med förvärv av mångspråkslitteratur, även om det finns vissa likheter i de utmaningar universitetsbibliotekens personal ställs inför vid inköp så finns det också stora skillnader. Förutsättningarna skiljer sig åt eftersom folkbibliotekens roll skiljer sig från universitetsbibliotekens. Vi har valt att inte ta upp inköp av olika former av digital litteratur som e-böcker och e-ljudböcker. Valet att utesluta dessa är kopplat till hur ansvarsfördelningen på biblioteken ser ut, där inköpen av digital litteratur ofta är separerade från inköpen av tryckt litteratur. Vi har dessutom fått uppfattningen att inköp av digital litteratur på andra språk än svenska och engelska än så länge görs i begränsad omfattning. Vi tar heller inte upp inköp av tidskrifter och andra former av periodika där urvalet görs mindre frekvent. Inget särskilt fokus har lagts på alternativa förvärvsmetoder som lån, depositioner och donationer, då vi fokuserar på att utforska bibliotekariernas inköpsprocess. Vid lån, deposition och donationer gör inte bibliotekarierna urval på samma sätt som när man köper in litteratur och därför är det av mindre intresse för vår studie. Vi tar dock i viss utsträckning upp alternativa förvärvsmetoder då dessa tagits upp i tidigare studier eller nämnts av våra intervjupersoner.

4 Litteraturgenomgång

4.1 Samlingsbyggnad

Eftersom ämnet för uppsatsen är samlingsbyggnad inleds litteraturgenomgången med en kort överblick över områdets utveckling och några av de delområden som är av särskilt intresse för vår studie.

Att bygga upp bibliotekens samlingar har alltid varit en viktig del av biblioteksarbetet. Innan tryckpressens genomslag var skriftligt material svårt att producera och att samla in, vilket medverkade till att förvärv och bevarande var de största frågorna för de tidiga biblioteken (Ameen 2005, s. 112-113). Den franske bibliotekarien Gabriel Naudé gav 1627 ut en liten skrift vid namn *Advis pour dresser une bibliothèque* [i svensk översättning: *Råd för upprättandet av ett bibliotek*], som kan ses som ett första steg mot en professionalisering av arbetet. Han betonade vikten av ha en bred samling som kan täcka alla användares behov (Naudé 1963, s. 31-32; Rovelstad 2000, s. 551). Mot slutet av 1800-talet formulerades ett antal av de problem bibliotekarier fortfarande har att förhålla sig till i urvalsprocessen som kvalitet visavi efterfrågan, behov visavi önskemål och urval visavi censur. Den första akademiska utbildningen för biblioteksarbete, startad 1887 av Melvil Dewey, hade en kurs i urval (Ameen 2006, s. 57).

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Andra världskriget fungerade som något av en väckarklocka för de amerikanska universitetsbiblioteken som trots sina ofta omfattande samlingar inte kunde täcka informationsbehovet hos forskare. Framför allt upptäcktes brister i samlingarna när det gällde utländskt material, särskilt från icke-engelskspråkiga länder (Ameen 2005, s. 113). I USA kan ett ökat akademiskt intresse för området ses med början i 1950-talet. I samband med att en kraftig utbyggnad av det akademiska biblioteksväsendet, en explosivt ökande tillgång till tryckt material och ett växande intresse för ämnesområden utanför den västerländska kultursfären som ställde biblioteken inför nya utmaningar, växte en önskan om att undersöka och organisera arbetet med att utveckla samlingarna fram. Man började tala inte bara om samlingsbyggande (*collection development*) utan också om samlingshantering (*collection management*) (Branin 1998, s. 1, 3-4). Dilevko beskriver hur tre sammanlänkade företeelser med start i mitten och slutet av 1960-talet kom att förändra hur folk- och universitetsbibliotek i USA, ofta en föregångare i biblioteksvärlden, arbetade med att utveckla sina samlingar.

Centralisering av inköp blev vanligt på medelstora och stora bibliotek med filialer och på de sammanslagna inköpsavdelningarna blev efterfrågsstyrning filosofin bakom förvärvsarbetet. En annan förändring var att universitetsbibliotek började använda sig av så kallade *approval plans* vid inköp av monografier. *Approval plans* är en form av profilinköp där leverantörer skickar regelbundna leveranser med nya titlar till biblioteken baserat på en profil över bibliotekens intresseområden, biblioteken har sedan rättighet att skicka tillbaka det som de inte vill köpa. Detta hade en påverkan på bibliotekens utbud eftersom det inte var lönsamt för leverantörerna att hantera publikationer från alternativa förläggare (Dilevko 2008, s. 678-679, 683-684). Kritiska bibliotekarier vände sig mot metoden eftersom de fruktade att leverantörernas profitmotiv och medföljande fokus på mainstreamlitteratur skulle leda till alltför likartade samlingar utan den variation som uppstod när biblioteken fattade lokala inköpsbeslut byggda på lokala behov (Nardini 2003, s. 133). Den tredje förändringen som skedde under tidsperioden var att både folk- och universitetsbibliotek började lägga över ansvaret för sina inköp av periodika på prenumerationsförsäljare och därmed undvek direktkontakt med utgivarna av tidningar och tidskrifter. Dessa förändringar kom sammantaget att medföra att biblioteken rörde sig bort från den traditionella processen där urvalet utfördes av ämnesspecialister som bedömde varje titel för sig. Enligt Dilevko bidrog detta till en situation där det blev svårt att hitta alternativa böcker och periodika från mindre utgivare på många amerikanska bibliotek (Dilevko 2008, s. 678-679). Forskning på förändringar i förvärv på 72 amerikanska universitetsbibliotek under perioden 1985-1989 visade på att samlingarna blev allt mer likartade under den undersökta perioden, framför allt kunde man se en drastisk minskning i förvärven av litteratur på främmande språk (Perrault 1995, s. 5).

Av särskilt intresse för vår undersökning är forskning om hur biblioteken skaffar sig sig kunskap om användarnas behov och om hur väl bibliotekens samlingar möter dessa. Anne Morris och Elizabeth Barron som inte inriktat sig specifikt på samlingsbyggande men som utforskat användarkonsultation vid brittiska folkbibliotek, menar att det enbart är genom en kontinuerlig dialog med användarna som biblioteken kan identifiera och tillfredsställa deras behov (Morris & Barron 1998, s. 404). Att konsultera många olika grupper i samhället kan dessutom bidra till att skapa "goodwill" gentemot biblioteket (Osborne & Gorman 2006, s. 78). Sarah Osborne och G.E. Gorman har undersökt hur utvalda folkbibliotek på Nya Zeeland konsulterar allmänheten när de tar fram riktlinjer för samlingsbyggande. De för särskilt fram två metoder som lämpliga; enkäter (riktade

både till användare och icke-användare) och fokusgrupper (Osborne & Gorman 2006, s. 73, 81). Morris och Barron rekommenderar att enkäter kombineras med andra metoder som fokusgrupper eftersom detaljerade åsikter om bibliotekens tjänster kan vara svåra att få fram i enkäter (Morris & Barron 1998, s. 407).

Utvärderingar av bibliotekets samlingar hjälper bibliotekarier att veta vad som redan finns tillgängligt och vad som kan behöva införskaffas för att möta användarnas behov. Jim Agee beskriver tre tillvägagångssätt för att utvärdera bibliotekssamlingar; *användarcentrerade utvärderingsmetoder*, *fysisk bedömning* och *stöd för specifika ämnen*. Användarcentrerade utvärderingsmetoder kan bland annat innefatta att dela ut enkäter till låntagare eller att studera utlåningsstatistiken inom valda områden. Fysisk bedömning består ofta av att en ämnesspecialist tar fram och fysiskt undersöker enskilda böcker och bedömer faktorer som innehåll, utgivningsdatum och bokens fysiska skick. Denna form av bedömning ger en god överblick över samlingens nuvarande tillstånd och kan med fördel kombineras med gallringsarbetet. En utvärdering av stödet för specifika ämnen är användbar när man är intresserad av hur väl samlingarna täcker behoven inom ett specifikt ämnesområde, till exempel ett folkbiblioteks samlingar av litteratur på ett annat språk än majoritetsspråket. När man utvärderar stödet för specifika ämnen kan det, beroende av ämnesområde, till exempel vara lämpligt att vända sig till professionella organisationer inom ämnet eller att utföra fokusgruppsintervjuer med biblioteksanvändare (Agee 2005, s. 92-95).

4.2 Mångspråklitteratur på folkbibliotek

Störst relevans för vår studie har kanske de undersökningar om samlingsbyggande på mångspråk som utförts av de kanadensiska forskarna Juris Dilevko och Keren Dali. De har undersökt vilka utmaningar kanadensiska folkbibliotek ställs inför i uppbyggandet av mångspråkiga samlingar. Enligt de bibliotek som tillfrågades var det efterfrågan, budget, utrymme, tillgång på material och bristande kunskaper som upplevdes som de största problemen (Dilevko & Dali 2002, s. 122). Dali och Dilevko har även studerat vilka urvals- och förvärvsmetoder som används av bibliotek i Nordamerika vid förvärv av böcker på slaviska och östeuropeiska språk. De fann att nordamerikanska bibliotek trots den ökade möjligheten att göra profilinköp på dessa språk också tillämpade många andra metoder för förvärv. Gåvor (i form av böcker eller monetära bidrag för att köpa in böcker) och inköp från nordamerikanska bokhandlar med inriktning mot främmande språk var de populäraste alternativa metoderna (Dali & Dilevko 2005, s. 256-257). Dilevkos och Dalis studier är mycket intressanta och har varit en inspiration för vår studies upplägg. Det bör dock poängteras att de när detta skrivs är mellan tio och femton år gamla och att mycket hänt i världen under denna tidsperiod. Särskilt den påverkan som ett ökat internetanvändande och en ökad internethandel kan ha haft på möjligheten att finna information och på tillgången till litteratur bör tas i beaktande. Det är också skrivna utifrån ett nordamerikanskt perspektiv och skillnaderna i bibliotekstraditioner mellan Sverige och Kanada gällande budget, gåvor m.m. kan vara relevanta att vara uppmärksam på.

Hur arbetar folkbibliotek med att skaffa sig kunskap om behoven av mångspråkig litteratur idag? Tünde Blomqvist tar i sin magisteruppsats från 2007 upp att bibliotekarier ofta förlitar sig på att låntagare ska efterfråga litteratur. Biblioteken säger sig vara lyhörda för användarnas önskemål och ta hänsyn till inköpsförslag. Det är dock oklart om biblioteksanvändare med utländsk bakgrund är medvetna om möjligheten att

lägga fram inköpsförslag enligt Blomqvist. Hon menar att det kan vara en sådan sak som tas för given av de som jobbar på biblioteket men att användarna kanske inte känner till det. Blomqvist poängterar att bibliotekarierna ganska ofta förklarar bristen på böcker eller tidskrifter på vissa språk med att det inte finns någon efterfrågan från låntagarna. Hon noterar också att samtliga informanter kopplar medier på mångspråk till ett behov som framförallt finns hos personer med utländsk bakgrund (Blomqvist 2007, s. 72-74). Melika Kesten som i sin magisteruppsats undersökt vilka metoder bibliotekarier i Göteborg använder sig av vid inköp av litteratur på ett antal språk tar upp bristen på regelbundna användarundersökningar (Kesten 2009, s. 14, s. 53). Faletar Tanackovic m.fl. tar också upp avsaknaden av en analys av närsamhället och frånvaron av en formell, systematisk behovsanalys i ett kroatisk kontext (Faletar Tanackovic m.fl. 2011, s. 526; Faletar Tanackovic m.fl. 2012, s. 62). Alka Gupta har i sin masteruppsats undersökt hur ett stadsbibliotek i en mellanstor svensk stad hanterar sina mångspråkiga tjänster. Trots goda föresatser fann Gupta att användare och personal kunde ha olika uppfattningar om hur användbara bibliotekets tjänster var. En av de intervjuade användarna tog till exempel upp vikten av att inte bara köpa in litteratur från ett fåtal arabiskspråkiga länder. Eftersom det finns historiska och kulturella skillnader mellan länderna bör litteratur från alla arabiskspråkiga länder finnas representerad (Gupta 2014, s. 25). Biblioteken i kommunen hade nyligen börjat använda sig av profilinköp från BTJ och ansvaret för att välja ut och förse biblioteket med litteratur fördes då över på leverantören med utgångspunkt i en profil som biblioteken tillhandahållit. I profilen anges t.ex. språk, åldersgrupp och typ av litteratur. Gupta uttrycker en viss skepsis inför detta förfarande. Han tar upp bristen på personlig kontakt med användarna som ett tänkbart problem eftersom det kan innebära att biblioteken köper in böcker som passar den profil de angett men inte är vad besökarna eftertraktar. Han menar också att biblioteket sätter en stor tillit till att BTJ har en bred kunskap och kompetens om mångspråkig litteratur från hela världen men att det kan debatteras om de verkligen har det (Gupta 2014, s. 29, s. 37).

Ett antal studier har undersökt specifika språkgruppers behov och folkbibliotekens tjänster riktade mot dessa. Tidigare nämnda är Charlene L. Al-Qallaf & Joseph J. Mika som med hjälp av en enkätundersökning studerat folkbibliotekens tjänster riktade mot den arabiskspråkiga befolkningen i Michigan (USA) och funnit brister i bibliotekens arbete riktat mot gruppen. Al-Qallaf & Mika fann bland annat att endast ett fåtal av de undersökta biblioteken genomförde regelbundna utvärderingar av behoven hos arabiskspråkiga (Al-Qallaf & Mika 2009, s. 138). Snunith Shoham & Rachell Rabinovich har undersökt vilka tjänster folkbiblioteken i Israel erbjuder två invandrargrupper; invandrare från forna Sovjetunionen och invandrare från Etiopien. De valde att undersöka unga användare (14 till 30 år) som antingen invandrat från de utvalda områdena, eller var barn till immigranter från dessa områden. Respondenterna fick svara på en enkät som sedan kompletterades med information från bibliotekschefer i de områden där enkäterna hade delats ut (Shoham & Rabinovich 2008, s. 24). Shoham & Rabinovich fann att båda grupperna använde biblioteken mer än i sina hemländer men att både typen av användande och de tjänster biblioteken erbjöd skiljde sig åt mellan grupperna. Skillnaden i den service biblioteken erbjöd de båda grupperna kunde delvis förklaras med skillnader i gruppernas storlek eftersom personer från före detta Sovjetunionen är en mycket större invandrargrupp i Israel än personer från Etiopien (Shoham & Rabinovich 2008, s. 29-30). Från Sverige rapporterar Joacim Hansson resultatet av nationell undersökning av de svenska folkbibliotekens tjänster riktade mot

de fem nationella minoriteterna. Hansson beskriver bibliotekens aktivitet riktad mot dessa grupper som "extremt begränsad" [vår översättning] (Hansson 2011, s. 406, 412). Faletar Tanackovic m.fl. har undersökt vilka behov de serbiska och slovakiska minoriteterna i Osijek-Baranya (Kroatien) har av folkbiblioteken (Faletar Tanackovic m.fl. 2011; Faletar Tanackovic m.fl. 2012). Vi har noterat en avsaknad av användandet av kvalitativa metoder i den forskning som utforskat biblioteksanvändares behov. Eftersom det kan vara svårt att få fram detaljerade åsikter om bibliotekens tjänster via enkäter är det glädjande att Faletar Tanackovic m.fl. skriver att de i nästa steg av sin undersökning planerar att samla in information om gruppernas informationssökningsbeteende med hjälp av kvalitativa metoder (Morris & Barron 1998, s. 407; Faletar Tanackovic m.fl. 2011, s. 527; Faletar Tanackovic m.fl. 2012, s. 63).

Vilken roll spelar bibliotekariernas språkkunskaper vid inköp av litteratur på mångspråk? Malin Svensson publicerade 2004 en magisteruppsats där hon intervjuat anställda på Internationella biblioteket i Stockholm för att utröna vilken roll språkkunskaper spelade för arbetet på biblioteket (Svensson 2004, s. 3). Hon beskriver att den ideala personalen på Internationella biblioteket från informanternas perspektiv är någon som har "kunskaper i främmande språk, litteraturkunskaper och en utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap" (Svensson 2004, s. 24). Dilevko och Dali har som tidigare nämnts studerat kanadensiska folkbiblioteks arbete med att bygga upp flerspråkiga samlingar och flera respondenter i deras undersökning tog upp att bristande språkkunskaper utgjorde ett problem vid urval och inköp (Dilevko & Dali 2002, s. 122-123). Enligt Dilevko och Dali är det oundvikligt att man kommer att uppvisa en så kallad "ignorance of resources available" om man saknar kunskap i ett språk (Dilevko & Dali 2002, s. 122-123). Enkelt uttryckt så menar de att man inte vet om vilka resurser som finns. Avsaknaden av språkkunskaper utgör ett problem under hela samlingsbyggnadsprocessen. Det försvårar kontakten med de presumtiva låntagarna och gör det svårare att utröna vad som skulle kunna vara populärt. Det försvårar också förvärvs- och katalogiseringprocessen (Dilevko & Dali 2002, s. 122-123). I Kestens undersökning upplevdes avsaknaden av språkkunskaper vid katalogiseringen som det största problemet bland de intervjuade bibliotekarierna. Beroendet av att litteraturen levererades med färdiga katalogposter begränsade antalet inköpskanaler som biblioteken kunde använda sig av och Kestens informanter uttryckte därför hopp om att katalogiseringen skulle centraliseras i framtiden (Kesten 2009, s. 56).

Att det finns en del problem kopplat till bristen på språkkunskaper noterar även Anna Kviselius i sin masteruppsats från 2009. Hon har talat med informanter på olika folkbibliotek i Uppsala med omnejd. Ett problem med de bristande språkkunskaper var enligt informanterna att det var svårt att bedöma kvaliteten på litteraturen som köps in. Informanterna i studien tog upp att de måste förlita sig på de inköpskanaler de använder, eftersom de själva inte kan göra en bedömning. Kviselius berättar att det finns en rädsla att råka köpa in böcker som kränker bibliotekets principer. En del informanter var oroliga för att inhandla litteratur som kunde uppfattas som politisk känslig eller rasistisk medan andra menade att man måste lita på återförsäljarna. Som förslag på lösning föreslog informanterna i Kviselius undersökning att man har språkaspekten i åtanke när man rekryterar personal (Kviselius 2009, s. 53-54).

Hur ser det då ut med rekryteringen och utbildningen av språkkunniga bibliotekarier? Al-Qallaf och Mika ställer sig i frågan; "...var är de arabisktalande bibliotekarierna? [vår

översättning]” (Al-Qallaf & Mika 2009, s. 151). Mark D. Winston och Kimberly Walstad har undersökt rekryteringen av tvåspråkiga bibliotekarier i USA. En majoritet av de undersökta bibliotekarierna var tvåspråkiga i spanska och engelska (Winston & Walstad 2006, s. 403). De tre vanligaste anledningarna respondenterna i undersökningen angav för att ha valt bibliotekarieyrket var; uppskattning för det arbete bibliotekarier utför, intresse för yrket och intresse för att arbeta i ett serviceyrke. Längre ner på listan återfanns också faktorer som önskan om att kunna erbjuda bibliotekstjänster till spanskspråkiga och önskan om att fler personer med respondentens kulturella/etniska bakgrund skulle finnas representerade i yrkesgruppen (Winston & Walstad 2006, s. 401). Dilevko och Dali poängterar vikten av att både nuvarande och framtida biblioteksanställda ges utbildning i såväl språk som kulturella aspekter och att man aktivt rekryterar flerspråkstalare till biblioteks- och informationsvetenskapsutbildningar. De presenterar ett förslag på en modell där biblioteks- och informationsvetenskapsutbildningar skulle kunna erbjuda kursblock inriktade mot arbete med specifika språkgrupper. De ger ett exempel på hur ett kursblock skulle kunna omfatta kurser i koreanska, koreansk historia, koreansk kultur och litteratur, kännedom om förlag som ger ut böcker på koreanska och utvecklande av användargränssnitt för koreansktalande (Dilevko & Dali 2002, s.128-129).

I Al-Qallafs och Mikas studie var problem med tillgång till lämplig media på arabiska något som togs upp av en del av respondenterna. Enligt författarna bidrog både en låg produktion av litteratur på arabiska och problem med distribution till bibliotekens svårigheter (Al-Qallaf & Mika 2009, s. 150). Författarna föreslår att bibliotek skulle kunna överväga att utveckla överenskommelser med bokförsäljare i Mellanöstern för att avhjälpa de problem med tillgång till litteratur som identifierades i studien. De föreslår också samarbeten med ideella organisationer i Gulfstaterna, t.ex. biblioteksföreningar, som skulle kunna fungera som en länk till bokhandlare och förlag (Al-Qallaf & Mika 2009, s. 150). Den begränsade litteraturproduktionen på amhariska och svårigheten med införskaffning kom upp som en förklaring på frånvaron av böcker på detta språk i bibliotekens bestånd i Shohams och Rabinovich undersökning av folkbibliotekens tjänster riktade mot två invandrargrupper i Israel (Shoham & Rabinovich 2008, s. 29-30). I den studie av Dali och Dilevko som undersökte vilka metoder nordamerikanska bibliotek använde sig av vid förvärv på östeuropeiska och slaviska språk rapporterade några respondenter att vissa typer litteratur var mycket svåra att få tag på. Det rörde sig bland annat om populär litteratur som snabbt tog slut på tryckeriet och sedan inte gick att få tag på och böcker inom vissa ämnesområden. Det var också svårt att få information om böcker tryckta i vissa länder (Dali & Dilevko 2005, s. 259).

5 Teori

En kort notering om hur vi ser på teorianvändningen i vår uppsats bör inleda detta stycke. De begrepp som beskrivs nedan används enbart i den mån de hjälper oss att bättre belysa de tendenser vi observerat i det empiriska materialet och har också valts med detta ändamål i åtanke. De använda begreppen är värdefulla för oss eftersom de hjälpt oss att få nya perspektiv på vårt material. Vi kommer dock inte att fördjupa oss i några längre beskrivningar av begreppen utan ger endast det minimum som krävs för att en läsare ska kunna förstå hur vi tolkat dem.

Som tidigare nämnts berör vårt ämne den del av biblioteksarbetet som benämns *collection development* inom engelskspråkig litteratur men som vi valt att översätta till

samlingsbyggande. Vi har därför valt att utgå från Evans och Saponaros modell över samlingsbyggande i vår analys (Evans & Saponaro, 2005, s. 8).

Vi undersöker med utgångspunkt i Evans och Saponaros modell vilka utmaningar de intervjuade bibliotekarierna upplever vid inköp av böcker på andra språk än svenska och engelska. Evans och Saponaro har identifierat sex huvuddelar i samlingsbyggnadsprocessen: *analys av närsamhället (community analysis)*, *riktlinjer för urval (selection policies)*, *urval (selection)*, *förvärv (acquisition)*, *gallring (deselection)* och *utvärdering (evaluation)* (Evans & Saponaro 2005, s. 8).

Eftersom vi inriktat oss på själva inköpsprocessen i vår undersökning har vi valt att inte ta upp gallringsstadiet i Evans och Saponaros modell. Fokus i analysen ligger istället på de stadier som vi anser är relevanta för att diskutera vårt empiriska material. Med *analys av närsamhället* menas en analys av närsamhällets behov av biblioteksservice. Analysen kan ge en värdefull möjlighet att ta del av användarnas åsikter i samlingsbyggnadsprocessen. *Riktlinjer för urval* definierar bibliotekets mål med sina samlingar och hjälper personalen att välja ut lämpligt material vid förvärv. *Urval* betecknar helt enkelt det urval som bibliotekspersonal gör vid förvärv av material till bibliotekens samlingar. I *förvärv* ingår inte bara inköp utan alla metoder som används för att införskaffa material till bibliotekets samlingar, till exempel gåvor eller byten med andra bibliotek. I vår uppsats intresserar vi oss dock som nämnts främst för inköp av litteratur. *Utvärderingen* av bibliotekens samlingar är tätt sammankopplad med *analysen av närsamhället* eftersom det är nödvändigt att känna till vilka behov som finns i bibliotekens upptagningsområde när man utvärderar hur väl bibliotekens samlingar möter dessa (Evans & Saponaro 2005, s. 8-10).

Då vi är intresserade av hur de utmaningar som identifierats i denna del av analysen påverkar bibliotekariernas inköpsstrategier visar vi också på hur bibliotekariernas inköpsprocess i varierande grad kan förstås som ett *hantverk* med hjälp av begreppen *effektivitet (efficiency)*, *förutsägbarhet (predictability)* och *kontroll (control)* som hämtats från sociologen George Ritzers teori om *mcdonaldisering (McDonaldization)*. I teorin ingår också begreppet *kalkylerbarhet (calculability)* som vi valt att utesluta eftersom det inte hjälpte oss att belysa vårt empiriska material i förhållande till graden av hantverk i inköpsprocessen. Ritzers teori argumenterar för att många aspekter som är karakteristiska för snabbmatsindustrin gradvis har kommit att genomsyra också andra delar av samhället. Teorin har utvecklats med inspiration från den tyske sociologen Max Weber som först förde fram idén om att samhället genomgick en rationaliseringsprocess (Quinn 2000, s. 248).

Enligt Ritzer kan tendenser till *mcdonaldisering* ses i så skilda fält som medicin, undervisning och jordbruk. Snabbmatsmodellen erbjuder, eller ger i alla fall intrycket av att erbjuda, möjligheten att *effektivt* tillfredsställa behov. Den erbjuder *förutsägbarhet* - en försäkran om att produkter och tjänster inte varierar in någon större grad över tid eller på olika platser. Den *kontrollerar* också beteendet hos både de som konsumerar, och de som producerar produkterna eller tjänsterna (Ritzer 2015, s. 13-15). Brian Quinn för i artikeln "The McDonaldization of Academic Libraries?" in teorin i biblioteksvärlden, när han undersöker om akademiska bibliotek kan sägas ha blivit *mcdonaldiserade*, och det är främst hans diskussion av begreppen vi utgår från. Hans slutsats är att akademiska bibliotek på många sätt kan sägas ha *mcdonaldiserats* och att det resulterat i en ökad standardisering av bibliotekens tjänster och produkter som gjort bibliotek mer lika varandra. Den effekt användningen av profilinköp har haft på

bibliotekens utbud är en av de faktorer han diskuterar i förhållande till mcdonaldiseringsteorin. Även om Quinn diskuterar förhållanden på amerikanska universitetsbibliotek tycker vi att hans tillämpning av Ritzers teori är relevant också för vår undersökning eftersom liknande förändringar har skett på svenska folkbibliotek. Quinns diskussion är dock inte uteslutande inriktad på bibliotekens samlingsbyggande som vår analys (Quinn 2000, s. 248, 252, 259).

6 Metod

6.1 Metod för datainsamling

Metoden utgörs av kvalitativa, semistrukturerade intervjuer med tio bibliotekarier på svenska folkbibliotek som arbetar med inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska.

6.1.1 Metodval

Vi har valt att göra en intervjuundersökning eftersom vi är intresserade av bibliotekariers subjektiva upplevelser av inköpsprocessen. Här är samtalsintervjuer särskilt lämpliga eftersom de till skillnad från enkätintervjuer låter intervjuaren fånga upp detaljer och redogörelser som man troligtvis inte skulle ha fått med i enkätintervjuer och liknande. Peter Esaiasson m.fl. nämner i *Metodpraktikan* att med samtalsintervjuer så har man goda möjligheter att registrera svar som är oväntade. En annan fördel som tas upp är möjligheten att kunna ställa uppföljningsfrågor om det som man finner relevant för sin undersökning (Esaiasson m.fl. 2012, s. 251). Intervjuer är utmärkta när man vill ta reda på hur individer själva upplever sin värld, de ger forskaren en möjlighet att få inblick i hur intervjupersonerna uppfattar olika situationer (Esaiasson m.fl. 2012 s. 253).

6.1.2 Urval

Informanterna arbetade på folkbibliotek i en storstad och på folkbibliotek i tre små till medelstora kommuner i ett annat län. Vi har eftersträvat att välja intervjupersoner med varierande erfarenheter för att få så många olika infallsvinklar på ämnet som möjligt. Intervjupersonerna är som tidigare nämnts spridda geografiskt. Deras ansvarsområden varierade också, två av informanterna köpte bara in barn- och ungdomslitteratur. En del har arbetat med inköp på andra språk än svenska och engelska under flera år, andra i mindre än ett år. En del har ansvar för inköp på många språk, andra på bara ett. En del har kunskap i språken de köper in på, andra har det inte.

6.1.3 Genomförande

Sammanlagt genomfördes åtta intervjuer, varav två var gruppintervjuer där vi intervjuade två personer samtidigt. Samtliga intervjuer genomfördes med en intervjuare. Fem av intervjupersonerna arbetade på bibliotek i storstaden och fem på bibliotek i de mindre kommunerna.

Bibliotekarier med erfarenhet av att arbeta med inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska lokaliserades genom en kombination av olika metoder. I de mindre kommunerna utfördes totalt fyra intervjuer på tre olika bibliotek. På två av biblioteken kontaktades de huvudansvariga för biblioteken via telefon för att identifiera lämpliga intervjupersoner. På ett av de medverkande biblioteken så använde vi oss av en

kontakt på biblioteket som förmedlade mejladressen till en lämplig intervjuperson och därefter skickade vi ut förfrågan via mejl. En av intervjupersonerna uppsöktes även personligen då det vid den första intervjun framkom att det fanns mer än en lämplig intervjuperson på biblioteket. I storstaden drog vi nytta av tidigare kännedom om personer med ansvar för inköp på mångspråk och kontakter med andra som arbetade i samma biblioteksorganisation för att lokalisera lämpliga intervjupersoner. Två av intervjuerna utfördes på storstadens huvudbibliotek och två på filialbibliotek. Med två bibliotekarier togs den första kontakten muntligen, resterande kontaktades via mejl och telefon. Vid den inledande kontakten med bibliotekarierna upplystes de tilltänkta intervjupersonerna om ämnet för studien och att intervjuerna var avsedda att användas i en kandidatuppsats, ytterligare information om undersökningen gavs vid intervjutillfället (se intervjuguiden, bilaga).

Under intervjun utgick vi från en intervjuguide (se bilaga), men ställde också uppföljningsfrågor när intervjupersonerna kom in på ämnen som vi uppfattade som särskilt intressanta för undersökningen. Intervjuerna spelades med tillstånd från intervjupersonerna in och transkriberades. Ett par av informanterna har självmant valt att skicka kompletteringar via mejl eftersom de i efterhand kommit på saker de glömt att ta upp och velat utveckla sina svar. Vi har valt att anonymisera intervjudeltagarna, vi redogör senare i uppsatsen kring de etiska ställningstaganden vi gjort i samband med detta. Namnen på intervjupersonerna är fingerade.

Som nämnts tidigare är två av intervjuerna genomförda med två informanter samtidigt, vilket förmodligen har påverkat vilka svar vi fått. Att genomföra intervjuer i grupp var något som vi märkte påverkade undersökningen eftersom de intervjuade tog intryck av varandra och förde ett mer dialogliknande samtal. Steinar Kvale och Svend Brinkmann talar om att gruppintervjuer hjälper att "dra fram den livfulla *interpersonella dynamiken*" (Kvale & Brinkmann 2013, s. 315). Detta kan man dra nytta av som forskare för att få utförligare svar, även om det gäller att se till att samtalet riktas mot det som är intressant och relevant för undersökningen. En av informanterna i en gruppintervjuerna blev tvungen att avbryta intervjun innan den sista planerade frågan var ställd, vilket innebär att denna fråga bara besvarats av en av informanterna i den intervjun. Som nämnts tidigare valde två informanter att skicka kompletterande mejl. Vi upplevde att den intervjuperson som skickade det längsta kompletterande mejlet var lite tillbakadragen i intervjusituationen. Att kommunicera via mejl kan kanske för en del intervjupersoner upplevas som mindre pressande och också ge mer tid för eftertanke. Det kan finnas en rädsla för att visa okunskap framför intervjuaren hos informanterna som kan mildras när intervjupersonen inte ställs ansikte mot ansikte med intervjuaren och har mer tid för reflektion.

6.2 Metod för analys

Vi har valt ett kvalitativt förhållningssätt också i analysstadiet. Analysen kan sägas ha utförts i tre steg. Det första steget resulterade i den sammanfattning av det empiriska materialet som presenteras i kapitlet *Resultatredovisning*. I de två nästföljande stegen som återfinns i kapitlet *Analys* bearbetades detta material ytterligare med hjälp av Evans och Saponaros modell över samlingsbyggnadsprocessen och Quinns användning av Ritzers teori om mcDonaldisation. De olika stegen beskrivs närmare nedan.

Målet med den inledande analysen av det empiriska materialet var, som Jens Rennstam och David Wästerfors beskriver det, "att få överblick, skapa ordning och frambringa kategorier samt identifiera relationer" (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 81). Under genomläsningen av det transkriberade materialet plockade vi ut citat som vi ansåg vara särskilt illustrativa och som kunde kopplas till studiens mål om att undersöka utmaningar vid inköp på mångspråk. Detta hjälpte oss att identifiera tre återkommande kategorier som vi kom att döpa till *kunskap om användarnas behov och önskemål, språkkunskaper och litteraturkännedom, samt tillgång till litteratur*. Efter att kategorierna identifierats i materialet användes ytterligare genomläsningar för att finna fler citat som kunde kopplas till dessa teman. Då denna form av analys ofrånkomligen är en subjektiv process är vi medvetna om att våra egna föreställningar och tolkningar påverkat vad vi identifierat som viktigt i vårt intervjumaterial.

Evans och Saponaros modell över samlingsbyggandsprocessen gav oss en teoretisk grund att utgå från vid den fortsatta analysen av materialet under rubriken *Utmaningar i inköpsprocessen*. Modellen användes för att analysera det empiriska materialet i förhållande till det första delen av vårt syfte - att undersöka utmaningar vid inköp av litteratur på mångspråk. I analysen gick vi systematiskt igenom de delar i modellen vi valt att använda oss av (som tidigare nämnts valde vi att utesluta *gallring*) för att identifiera vilka hinder våra intervjupersoner upplevde i de olika stegen av samlingsbyggandsprocessen.

Quinns användning av Ritzers teori om mcdonaldisering gav oss ytterligare en lins genom vilken vi kunde betrakta vårt material. Quinns användning av begreppen från Ritzers teori är bredare än vår, eftersom han också tillämpar dem på andra aspekter av biblioteksarbetet. Vi inspirerades dock av hans tolkning av begreppen och hans analys av hur dessa kan exemplifieras i universitetsbibliotekens arbete. I detta steg av analysen, som återfinns under rubriken *Inköpsprocessen som ett hantverk*, inriktade vi oss på den andra delen av vårt syfte - att undersöka effekten av de identifierade utmaningarna på bibliotekariernas inköpsprocesser. Mcdonaldiseringsteorin användes som ett verktyg för att analysera drivkrafterna bakom en outsourcing av inköpsprocessen och effekten av en mindre hantverksmässig inköpsprocess på bibliotekens samlingar.

6.3 Etiska ställningstaganden

Vetenskapsrådet har publicerat forskningsetiska principer för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. De presenterar fyra regler som bör följas för att hålla god forskningssed: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, och nyttjandekravet. Informationskravet är ett krav på att deltagarna i studien ska vara införstådda med forskningsuppdragets syfte. När det gäller informationskravet så upplyste vi deltagarna om vad intervjuerna kommer att användas till och att den resulterande uppsatsen kommer att publiceras i databasen DIVA. I de forskningsetiska principerna ingår även att de som medverkar i undersökningen har möjlighet att ge sitt samtycke och har möjlighet att påverka sin medverkan. Samtliga intervjuade gav sålunda sitt samtycke till att medverka i undersökningen. Vi har valt att anonymisera våra intervjupersoner för att minimera eventuella negativa följder av deltagandet och har även informerat deltagarna om detta vid intervjutillfället i enlighet med konfidentialitetskravet. Vetenskapsrådet tar även upp att man som forskare ska vara medveten om att det kan vara möjligt att identifiera deltagare i studien även om dessa inte nämns med namn. Eftersom det är ett begränsat antal personer som arbetar med

dessas frågor på biblioteken har vi därför också valt att anonymisera kommunerna där de intervjuade arbetar (Gustafsson m.fl. 2011, s.12-13). Nyttjandekravet innebär att insamlade uppgifter som berör enskilda personer endast får användas i forskningssyfte.

7 Resultatredovisning

Ett av målen med uppsatsen är att undersöka hur de intervjuade bibliotekarierna upplever utmaningar under inköpsprocessen. Som vi beskriver i metoddelen identifierades tre teman i det empiriska materialet som kan kopplas till detta: *kunskap om användarnas behov och önskemål, språkkunskaper och litteraturkännedom*, samt *tillgång till litteratur*. Vi inleder kapitlet med att ge en kort syntes över vad vi identifierat som viktigast i materialet i förhållande till dessa teman. Sedan följer tre underrubriker där vi presenterar exempel från intervjuerna som åskådliggör våra tre teman.

Intervjusvar från bibliotekarierna i Storstaden och bibliotekarierna i de mindre kommunerna redovisas tillsammans. Ansvaret för inköp på andra språk än svenska och engelska var i Storstaden uppdelat och centraliserat, vilket innebar att intervjupersonerna där hade ansvar för inköpen på ett eller flera språk till hela staden. I de mindre kommunerna såg ansvarsfördelningen lite annorlunda ut. Där skedde inköp utan en central övergripande instans, även om det fanns ett samarbete bibliotek emellan. En annan skillnad var att de intervjuade hade ansvar för inköp på samtliga språk.

När det gäller *kunskapen om användarnas behov och önskemål* så förde flera bibliotekarier fram betydelsen av omvärldsbevakning och att vara medveten om hur behoven av olika språk ändras. Ett par bibliotekarier som hade erfarenhet av att köpa in böcker på större språk som talas i flera länder, tog upp vikten av att ta hänsyn till den geografiska spridningen vid inköp av litteratur, eftersom länder skiljer sig åt. Ett flertal metoder för att skaffa sig kunskap om användarnas behov, de flesta informella, framkom i intervjuerna. De vanligast förekommande var inköpsförslag och personlig kontakt med låntagarna. I de mindre kommunerna verkade många tolka frågorna i kontexten av nyanlända invandrare och upplevde att det hos dessa fanns en större efterfrågan av att lära sig svenska än att läsa på modersmålet.

Bristande *språkkunskaper och litteraturkännedom* var något som kom upp som ett tema i intervjuerna. En tydlig kontrast kunde ses mellan de bibliotekarier som köpte in på språk de hade kunskap i och de som köpte in på språk de inte behärskade. En bibliotekarie uttryckte rädsla för att genom litteraturval signalera att biblioteket stod för åsikter som inte var förenliga med bibliotekets värderingar. Hos de bibliotekarier som saknade språkkunskaper fanns ett större beroende av leverantörerna och deras bedömning av litteraturen. Vid profilinköp fick bibliotekarierna helt förlita sig på leverantörerna. Några olika strategier för att överkomma de hinder som bristande språkkunskaper förde med sig framkom i intervjuerna, de flesta involverade kontakter med någon som behärskade språket. Bristande litteraturkunskaper fördes också fram som ett problem av några av de intervjuade bibliotekarierna, flera bibliotekarier uttryckte en önskan om att ha en större litteraturkännedom.

Tillgången till litteratur var en annan utmaning vid inköp på andra språk än svenska och engelska. Hindren kan grovt delas upp i två kategorier, det ena är en reell avsaknad av utgivning på språket, det andra en mer konstgjord otillgänglighet orsakad av

upphandlingsavtal och bristande möjligheter att katalogisera och färdigställa böcker för utlån på de inköpande biblioteken. På vissa språk upplevdes utgivningen vara begränsad överlag. En avsaknad av nyutgivning av äldre litteratur noterades också, en bibliotekarie upplevde det som ett problem eftersom det kunde leda till en snedvridning mot nyare litteratur i bibliotekens samlingar. Upphandlingsavtal upplevdes som ett stort problem i Storstaden eftersom det låste biblioteken vid att handla från företag som ibland hade ett otillräckligt utbud. Det fanns vissa möjligheter att frångå dessa upphandlingsavtal men det var förknippat med mycket merarbete för bibliotekarierna. Beroendet av att handla från företag som kunde leverera katalogposter och färdigutrustade böcker utgjorde ett hinder vid beställning av litteratur, eftersom det begränsade vilka leverantörer som kunde anlitas och därmed också utbudet av böcker.

7.1 Kunskap om användarnas behov och önskemål

Vilka språk det finns stor efterfrågan på är något som förändras med tiden, vilket kräver att biblioteken håller sig à jour med den rådande utvecklingen. Victor berättar att det tidigare funnits en stor avdelning med italienska böcker på biblioteket där han jobbar men att de blivit tvungna att avveckla den eftersom efterfrågan inte längre fanns. "De italienare som kom hit på 50-, 60-talet, de hade helt assimilerats eller åkt hem." Victor tror att samma sak kommer att ske med persiskan. I dagsläget är persiska ett av de språk det lånas mest på men Victor tror att det kommer förändras: "...jag tror att om tjugo år så, så är dom så försvenskade..."

Victor menar att det kan vara svårt att veta om man köper rätt böcker när man handlar på stora världsspråk som arabiska. Egypten och Libanon är två stora bokutgivarländer i arabvärlden men låntagarna i staden kommer främst från andra länder. "Där är det så att det är inte säkert att vi köper rätt bok om vi köper böcker om Egypten, folk kommer här från Irak." Också Karin som köper in böcker på franska tar upp språkets geografiska spridning. Franska är ett världsspråk som det finns mycket litteratur utgiven på och Karin försöker tänka på att inte bara köpa in böcker av franska författare utan också litteratur skriven av franskspråkiga författare från andra delar av världen.

Enligt Victor har bristande kunskap om användarnas behov flera gånger lett till felinköp. "Alltså, kosovoalbaner det är ett typiskt exempel för att då skulle det komma en massa albaner och så köpte de en massa böcker på albanska. Men de fattade inte att de människor som flydde från före detta Jugoslavien de kunde inte albanska, de var inte albaner på det sättet." "De var kosovoalbaner och de var tvungna att, de var förbjudna att lära sig sitt språk, så de kunde serbokroatiska, men väldigt lite albanska. Så att vi stod med en massa böcker på albanska som ingen lånade."

Marta tar upp vikten av att hålla koll på den geopolitiska situationen och hur det kommer att påverka förhållandena i Sverige. Vikten av omvärldsbevakning är även något som Stina tar upp i sin intervju: "Det är otroligt svårt. [...] när det kommer folk som faktiskt flyr för sitt liv, så kan det ju vara sådant som man kan bli väldigt överrumplad [av, vår anm.]" Hon uttrycker problematiken i situationen när hon sedan säger: "vad händer om det börjar mullra i Ukraina? Vad händer om det kommer en stor grupp från Ukraina som inte vill kännas vid att de kan ryska? För att i deras nationella identitet så är ukrainska ett eget språk?" Stina säger att även om det finns en önskan att ligga steget före så är det inte möjligt. Dels på grund av utrymme, dels för att man inte med säkerhet kan veta att materialet som köps in kommer att komma till användning.

Några olika metoder för att ta reda på vilka behov och önskemål av litteratur på andra språk än svenska och engelska som användarna har utkristalliserade sig under intervjuerna. Inköpsförslag var en metod som återkom i flera intervjuer. Rut säger att hon brukar prata med användarna och uppmana dem att skicka in inköpsförslag. Flera av de intervjuade bibliotekarierna tar också upp informella kontakter med låntagare i det dagliga biblioteksarbetet som en källa till information. Rut säger till exempel:

Det som jag tycker är jätte viktigt när man jobbar med inköp av litteratur, av annan litteratur då än svenska och engelska, det är, dels är det omvärldsbevakning och sen kontakten med låntagarna, att själv ta initiativ till kontakt. Att gå fram i hyllorna och prata, vad är det som saknas och vad skulle vilja. Så det tror jag än mer, eftersom jag inte kan läsa recensioner.

Marta nämner bland annat visningar och språkcaféer som bra tillfällen att få kontakt med låntagarna. "Åh! Till exempel när vi hade visning, då var det en man som var väldigt intresserad av amhariska, och står man bara i disken kanske det räcker inte att, för att kanske de flesta människor vågar inte fråga..."

Alla de intervjuade bibliotekarierna upplevde dock inte att de hade denna kontakt med sina presumtiva låntagare. Karin tar upp det som en metod men förklarar hon sällan är i disken vid de utländska språken eftersom den avdelningen inte längre tillhör enheten hon jobbar på. Elin som köper in böcker på danska, norska, isländska och esperanto säger att hon inte har någon kontakt alls med låntagare som lånar på dessa språk. Hon har aldrig träffat någon på biblioteket där hon arbetar som efterfrågat något på språken. Den enda kommunikation hon har med dessa låntagare är därför inköpsförslagen och de mejl hon brukar skicka till låntagarna om någon titel som önskats inte går att köpa in.

Enskilda bibliotekarier för fram andra metoder för att skaffa sig kunskap om användarnas behov och önskemål. Klara som är barnbibliotekarie säger: "Jag köper ju in till barn, på barnavdelningen. Och då är det efter de önskemål som kommer in från förskolan framförallt. Och så vet jag lite grann vilka grupper som varit stora..." Det är alltså tack vare kontakten med förskolorna som Klara håller sig à jour över vilka språk som det finns behov av. Gunnel som arbetade på ett bibliotek som förser andra bibliotek i området med depositioner, sade att hon använde sig av de andra bibliotekens önskemål om depositioner för att veta vad användarna efterfrågade. "Ja, dels är det ju det, sedan kanske Stina pratade om det också, vi ansvarar ju [för, vår anmärkning] andra bibliotek i länet, med önskingar om depositioner. Och då vet man ju just, ja det är det många som önskar på arabiska. [...] Då vet man vilka böcker som är efterfrågade." Karin som har ansvaret för inköpen av franska böcker i Storstaden ser på utlåningsstatistiken för författare när hon köper in och försöker bedöma hur många exemplar av en bok som kan behövas i staden. Elin som köper in en del böcker som översatts från andra språk till sina ansvarsspråk, ser på vilka böcker som har mycket reservationer i Storstadens bibliotekskatalog och köper ibland in dessa titlar på de egna språken. Rut tar upp undersökningen *Mer nytta än nöje* som bygger på modifierade fokusgruppsintervjuer med invandrade göteborgare samt en statistisk bearbetning av utlånen och bestånden av litteratur på ett antal språk (Brunnström 2006, s. 1).

Den tycker jag har varit jättebra för mig i mitt arbete, det här som hon myntar med vardagslivets handböcker, liksom och, hon

ritar upp som en pyramid liksom, så där att, det man vill ha liksom, och då är det ju dom här mera psykologi, barnuppfostran, och böcker, körkortsböcker och sen så, lite så. Och sen har man däruppe i toppen lite mer svårare litteratur, mer svårtillgänglig då. Men den försöker jag alltid ha i bakhuvudet.

Flera av de intervjuade på de mindre biblioteken spekulerade om att många av de som var nyanlända hellre ville lära sig svenska än att läsa litteratur på sitt eget språk. Kristina sade

Jag vet inte vad det beror på, om det är att de är helt nya när de kommer hit och att de gärna vill komma in i samhället snabbt och lära sig svenska. Det kanske inte alltid är folk som stannar kvar efter de fått uppehållstillstånd och kan språket. Det kanske först då man vill läsa på sitt modersmål.

7.2 Språkkunskaper & litteraturkänedom

Victor hade tidigare ansvar för inköp av böcker på arabiska och persiska men upplevde att det var problematiskt eftersom han inte hade kunskaper i språken.

Jag har haft ansvar för persiska och arabiska i många år, men alltså, det var alltid en, alltid en riktigt jobbig situation för jag kan varken arabiska eller persiska och jag kunde inte kolla vad det är för böcker som jag köper, eller, så till slut så tänkte jag, nähä jag vill inte göra det, för att det, speciellt arabiska och alltså, det finns många, många ämnen som är väldigt känsliga, som är väldigt, väldigt, alltså det är svårt. Religion och sånt där. Köper man fel bok så kan man vara riktigt, stå för någonting som vi inte, sånt som vi inte står för egentligen.

För Victor var idealet att bibliotekarier med kunskaper i språken skötte inköpen på respektive språk och han hoppades att det skulle bli mer vanligt.

Karin köper som tidigare nämnts in på franska, ett språk hon behärskar. Hon läser recensioner i franskspråkiga tidskrifter som biblioteket prenumererar på. Hon går också igenom BTJ:s kataloger, men påpekar att nya titlar ofta dyker upp där först efter ca ett halvår. Hon berättar att hon lärde sig mycket första gången hon gallrade bland de franska böckerna eftersom hon tog det mycket systematiskt och läste på om alla författarna. Karin säger först att "man måste ju kunna språket känner jag" men backar sedan lite "eller, måste, det är ju jättesvårt att ha i alla, i alla språken då." Hon tycker det är viktigt eftersom "...då kan man ju orientera sig lättare då i tidningar och tidskrifter och läsa recensioner, hänga med vad som kommer ut. Och sen så måste man känna till de olika författarskapen lite grann i alla fall, och det lär man sig ganska bra då när man läser recensioner."

Några av de intervjuade bibliotekarierna beskrev strategier för att överkomma språkbarriärer. Victor som nu köper in på ungerska gör det i samarbete med en bibliotekarie från Ungern. Samarbetet började inofficiellt men hon är nu anställd av staden. Victor berättade också att han tidigare tagit hjälp av en svensk kollega som kunde läsa på persiska när han handlat böcker på en bokhandel i staden. Elin säger att

hon använt sig av Google Translate vid inköp på isländska. Hon har också tagit hjälp av en kollega på biblioteket som bott på Island och talar isländska. Marta talar bara ett av de många språk hon köper in på men hon har kontakter som talar ryska, albanska och somaliska som hon kan vända sig till med frågor. Kristina, som jobbar på ett mindre bibliotek tycker att det hade varit bra att ha personal som har mer språkkunskaper, något som hon säger nog är vanligare på större bibliotek. Även Moa nämner att personal med kunskaper i andra språk vore en bra resurs: "En sak som vore himla bra vore om man hade någon persisktalande, eller arabisktalande som arbetade här eller praktiserade. Det skulle vara en kunskapsbank." Något som Klara håller med om när hon uttryckte förhoppningen om att få en praktikant med kunskaper i arabiska. "Vi ska kanske få en praktikant som kan arabiska och kan översätta till engelska. Så då föreslog jag att hon eventuellt skulle kunna titta lite på våra vuxenböcker på arabiska och kanske översätta baksidestexten till engelska. Så vi vet vad vi har."

När språkkunskaper saknas på det egna biblioteket så får man ofta förlita sig på beskrivningar från leverantörerna. Kristina säger att: "då köper jag det som finns och som får bra recensioner och omdöme via BTJ. Jag gör ju inget större urval på vad det är för författare och sådana saker.[...] det är ju väldigt svårt att kanske kolla upp sådana saker också." Ofta upplevs dock informationen som bristfällig. Stina menar att informationen ofta är alltför kortfattad. "Det står att det här är en roman. Alltså väldigt, väldigt kortfattat. Det står inte 'det här handlar om en ung man som kommer från landet till stan och försöker utbilda sig'. Den typen av sammanfattning om vad det handlar om det finns det inte tyvärr." Hon tyckte att det gjorde det svårt att bedöma vad man köper. "Sedan så är det svårt ibland att veta just vad är det man köper. Då litat jag ju att de här ställena som både BTJ och Ferdosi att de har ett vettigt utbud." Gunnel kommer med nästan identisk kritik:

Ibland kan jag tycka att de är lite.. om det är någon redaktör som skriver. Det kan vara väldigt kortfattat. Så de skulle kunna vara lite mer utförliga ibland. Så det känns lite ibland som man är ute på hal is. Man vet inte riktigt vad man köper alla gånger. Men man får ju lita på.. jag tänker att det som ändå är med i de där listorna ändå är rätt ok litteratur.

Precis som Stina så tyckte Gunnel att detta försvårade den egna bedömningen. "Men är det en arabisk författare, vi har ju ingen aning om vad det är. Utan då är ju vi bundna till eller hänvisade till den recensionen boken får. Då går vi på det."

Rut och Marta arbetar på ett bibliotek i Storstaden och köper tillsammans in på sammanlagt ca 64 språk. De köper bland annat in via profilinköp från en dansk leverantör, också i denna situation kommer behovet av att lita på leverantören fram. Rut säger "vi har inte någon kontroll på det som köps men jag tror att det varit bra det som köpts, att det lånas." och Marta flikar in "Vi får lita på dom för att det är motsvarande som Bibliotekstjänst. Fast i Danmark och Danmark har alltid varit ganska framåt när det gäller biblioteksvärlden så jag tänker att det, om någon leverantör klarar det är dem som vi kan förlita [oss, vår anmärkning] på."

Flera bibliotekarier uttryckte en önskan om att ha en större litteraturkännedom. Stina ville få mer kunskap om vilka författare som är stora på olika språk.

Jag känner att jag själv skulle vilja ha mer kunskap om vilka författare som stora i deras hemländer. Och det är sådant där.. Det kanske är författare som inte blir översatta till svenska. Eller ens till engelska. Det är som att jämföra en del författare som är relativt stora i Sverige men som är okända utomlands.

Moa tyckte också att hon saknade denna kunskap i dagsläget. “De stora, deras kanon liksom. Man har inte en susning.”

7.3 Tillgång till litteratur

Många av intervjupersonerna upplevde att ett begränsat utbud på litteratur påverkade inköpsprocessen. Gunnel svarade till exempel på en fråga om det fanns några problem när det gällde inköp på andra språk än svenska och engelska: “Ja det är ju det att det är så begränsat. Urvalet är så begränsat. Som nu sade [Min kollega, vår anm.] till mig bara för någon vecka sedan att vi skulle behöva ha lite mer ungdomsböcker på somaliska och tigrinja.” De intervjuade bibliotekarierna pekar ut vissa språk som särskilt svåra att lokalisera litteratur på. Kristina tar upp dari som ett språk där det är svårt att få tag på litteratur, vare sig det gäller skönlitteratur eller grammatikböcker för att lära sig svenska. Hon menar att låntagare som söker efter böcker på dari kan bli besvikna när de ser den stora tillgången på litteratur på språk som arabiska och undra varför det inte finns samma utbud på det egna språket. Rut nämner tigrinja som ett språk som det finns stor efterfrågan på men som det är svårt att köpa in böcker på.

Förklaringarna till att det är svårt för biblioteken att lokalisera litteratur varierar. Det kan dels handla om att böckerna helt enkelt inte produceras. Kristina tar upp att det ges ut lite böcker på dari, pashto och amhariska. Marta tar upp att bristande kvalitet på de böcker som faktiskt produceras kan utgöra ett problem. Böckerna kan sakna ISBN-nummer eller rent fysiskt inte hålla för att hanteras i biblioteksverksamheten, vilket leder till att de måste gallras efter kort tid. Marknadsföringen av böckerna kan också vara bristfällig i vissa länder enligt Marta.

Rut har upplevt tillgången på nytugivningar av äldre litteratur som ett problem vid gallring:

Jo alltså, det kan ju vara ett problem genom att när man står och ska gallra på persiska eller arabiska som man vet är väldigt uppskattad och så hittar man inte den. Det är ju liksom, på svenska så blir det ju nytugivningar på populära liksom gamla klassiker men det är svårare att få tag på de här. Det kan jag tycka är lite synd för det kan bli att det bara tillslut blir ny litteratur som finns att tillgå.

Att lokala bestämmelser som upphandlingsavtal kan sätta käppar i hjulet blev tydligt i intervjuerna med bibliotekarierna i Storstaden. Karin har arbetat med inköp på franska i ca 10 år och har erfarenhet av tiden innan Storstaden införde regler kring upphandling. Det framkommer tydligt att hon upplevt en försämring i möjligheten att förvärva litteratur. Hon berättar att de tidigare beställt böcker från Franska bokhandeln i Lund som “kunde ta in allting som vi var intresserade av”. Nu kan hon inte alltid få tag på det hon vill köpa in. “‘Det ingår inte i vårt sortiment’ kanske de svarar, ska man säga vilka

det är eller? Bibliotekstjänst [BTJ, vår anmärkning] då som är den som vi i första hand ska köpa hos nu, ett tag var det Adlibris, men Adlibris kan inte leverera några poster till sånt som de inte har på sin hemsida och då får vi inte köpa då av den anledningen därifrån.” Hon tar upp barn- och ungdomslitteratur och serier som exempel på litteratur som det blivit svårare att få tag på sedan upphandlingen:

Som serier till exempel, man kanske inte kan få så många nya serier, det lånas ju ändå ganska mycket, många som är intresserade. Att de här, upphandlingen förstör ganska mycket. Man kan inte handla fritt så att man får tag på det man vill ha, det är väl det som är det jobbigaste. Och sen så finns det ju bra, på barn har vi också någon bra tidskrift med recensioner på barnlitteratur, och den kan vi aldrig köpa för det är ingenting som de tar in.

Hon har gjort försök med att be BTJ som är ett av de upphandlade företagen att ta in böcker, men det har inte alltid lyckats. Enligt Karin kan det vara så att BTJ inte vill ta in titlar som de tycker är för smala. Böcker av mer kända författare vållar inte samma problem. “Nu fick jag inköpsförslag på någon, någon större författare som precis, någon bok som precis har kommit ut i Frankrike och då har de tagit in den, för då vet de ju att de ändå kommer sälja den sen. De kommer ju kanske ha den i sin BTJ-lista så småningom. Så den var det inga problem att få.” Tidigare, när biblioteket beställde böckerna från bokhandeln i Lund, gjorde Karin en egen preliminär katalogpost för det hon beställde. Hon har fört fram ett förslag om att få göra så igen i vissa fall till samordnaren för inköp av böcker på andra språk. Denne skulle i sin tur ta upp det med chefen. “...för att på så sätt kanske vi kan få in böcker vi vill ha ändå. Om nån annan kan ta in det och vi kanske kan göra någon liten egen preliminär katalogpost.” Karin säger det går att köpa in böcker via andra kanaler om man bitt alla upphandlade leverantörer att ta in en titel och de sagt nej. Det skulle dock innebära mycket arbete och böckerna skulle komma outrustade vilket skulle vara ett problem eftersom biblioteket nästan inte utrustar böcker själva längre.

Elin har stött på liknande problem med de upphandlade leverantörerna när hon bitt dem ta in titlar på esperanto som det kommit in inköpsförslag på. “Alltså det finns inte BTJ, inte Adlibris, då skickas såna till kundservice, kan ni ta in de här böckerna?”. Men de har inte, jag vet inte om de inte kan, eller om de tycker att det inte är lönt.” Victor som själv köper in på ett språk som inte omfattas av upphandlingsavtalet är kritisk till dem:

Och då tror de att de ska [ha, vår anmärkning] ett företag som kan leverera allt, böcker på alla möjliga språk. Det funkar inte på det viset, de, alltså, de företag som jobbar med litteratur, med böcker och sånt, de måste tjäna pengar. Och många av våra små språk, som ungerska till exempel, det finns inget företag som skulle satsa på det, de tjänar inga pengar på det.

Han menar att avtalen har lett till en fokusering på mainstreamlitteratur och tycker att det finns realistiska föreställningar på hur förvärvsprocessen ska fungera:

Så de ska vara inplastade, katalogiserade och bara sätta dem på hyllan. Så fungerar det inte i praktiken. Och så tror jag att många utav de små förlag som vi handlade förut från, de har tappat liksom. Förut så kunde man gå till ett litet förlag som gav ut någon speciell litteratur, idag så är det, är deras böcker inte på BTJ, det är hopplöst alltså.

Victor och hans kollega köper in direkt från en bokhandel i Ungern via internet. De tar också emot donationer från ungerska låntagare som köpt böcker i hemlandet. Detta tillvägagångssätt är möjligt eftersom de själva katalogiserar litteraturen. Victor säger att det förut fanns en ganska stor katalogiseringsavdelning på stadsbiblioteket men att den bortrationaliserats, vilket lett till att ett av kraven på företag som biblioteken handlar böcker från är att de kan förse biblioteken med katalogposter. Enligt Victor har det begränsat vilka företag som biblioteken kan köpa ifrån väldigt mycket.

Victor berättar att det varit en del problem med att få köpa direkt från den ungerska internetbokhandeln. Han upplever att Storstaden har en gammaldags inställning till inköp. Inköpen ska helst inte ska göras med kort, utan med faktura från svenska företag. I början köpte han med egna pengar och fick sedan pengar tillbaka, men det kom klagomål på det tillvägagångssättet. Till slut skaffade sig stadsbiblioteket ändå ett kort som han kan använda när han handlar från bokhandeln.

Rut och Marta berättar att det tidigare varit svårt att få tag på litteratur på vissa europeiska språk som italienska, portugisiska, nederländska och grekiska eftersom biblioteket varit tvungna att följa upphandlingsavtalet och vinnarna av upphandlingen inte varit benägna att ta in litteratur på dessa språk. Många språk har nu undantagits från upphandlingsavtalet vilket gör att Rut och Marta är friare att vända sig till andra leverantörer. Marta kommer precis som Karin och Victor in på bibliotekens behov av att böckerna är katalogiserade och färdigutrustade när de köps in:

Man måste också tänka lite så, att det är inte endast litteratur som man efterfrågar, man måste ha lite utrustning kring böckerna som kommer och då inte alla leverantörer kan leverera sånt, till exempel, chip, RFID-chip som man sätter på boken, kanske signum, katalogposter som måste levereras till Libris och sen till oss i vårt system här.

Hon tar också upp problem med transkription i de fall där litteraturen är skriven med ett icke-latinskt alfabet.

Klara som arbetar i en av de mindre kommunerna har i likhet med Rut och Marta upplevt svårigheter med att lokalisera böcker på italienska."Jag fick en fråga om italienska till exempel, det är lite otippat, där fick jag leta lite, men jag hittade inte så mycket utan jag fick beställa hem från ett annat bibliotek.[...] Just italienska verkar inte vara något stort invandrarspråk. [...] Det fanns inte riktigt att köpa in, inom Sveriges gränser i alla fall. "

8 Analys

8.1 Utmaningar i inköpsprocessen

Vilka utmaningar i bibliotekariernas inköpsprocess kan identifieras om man utgår från Evans & Saponaros modell över samlingsbyggande? I toppen av modellen finns *analys av närsamhället*. Ordet "närsamhälle" i begreppet *analys av närsamhället* refererar hos Evans & Saponaro inte bara till de som redan är aktiva biblioteksanvändare utan till alla personer som ingår i bibliotekets serviceområde (t.ex. alla invånare i en stad eller alla studenter och medarbetare på ett universitet). I vår undersökning kan närsamhället definieras som alla de personer inom det tänkta upptagningsområdet som kan ha användning av bibliotekets utbud av böcker på andra språk än svenska och engelska (Evans & Saponaro 2005, s. 8). Analysen av närsamhället är viktig för utvecklandet av biblioteks samlingar eftersom den ger information om användarnas behov. Analysen kan också utgöra en grund om biblioteket vill ta fram riktlinjer för urval (Evans & Saponaro 2005, s. 8-9). Görs det då någon analys av närsamhället hos våra intervjuade bibliotekarier? Klara berättade att hon har kontakt med förskolor för att hålla sig uppdaterad om vilka språk som behöver köpas in. Hon nämnde även att hon var medveten om att det finns möjligheter att kolla upp vilka som är de stora språken i länet. Några av våra intervjupersoner tog upp vikten av omvärldsbevakning eftersom behoven av litteratur på olika språk ändras. Sammantaget får man dock intrycket av att den analys av närsamhället som görs mestadels är informell. Möjligtvis kan det bero på att analysen är något som bibliotekarierna gör i sin vardag i arbetet och inte reflekterar över särskilt mycket trots att den görs. Victors berättelse om inköp av böcker på albanska till kosovoalbanska flyktingar kan ses som ett exempel på de misstag som kan uppstå om analysen av närsamhället inte håller en tillräckligt hög kvalitet.

Riktlinjer för urval är de uppställda riktlinjer som finns på många bibliotek och guidar bibliotekspersonal vid urval av material till bibliotekets samlingar (Evans & Saponaro 2005, s. 9). Inga av våra informanter refererade till någon form av urvalspolicy, med undantag av Victor som nämnde att det tidigare funnits en policy om att inte köpa in rasistisk litteratur som han inte tyckte följdes i dagsläget. Detta var dock inte kopplat till inköpen på andra språk än svenska och engelska. Att riktlinjer för urval inte fördes på tal kan till viss del bero på avsaknaden av en specifik frågeställning kring detta i intervjuguiden, men det är noterbart att ingen av informanterna självmant tog upp att de följde någon policy vid urval under någon av de bredare frågeställningarna. De intervjuade bibliotekarierna i Storstaden tog däremot upp stadens inköspolicy, men eftersom den av vad som framgår i intervjuerna enbart styrde varifrån inköp fick göras tar vi upp den påverkan den hade på bibliotekariernas inköp under stycket som berör förvärv. Då riktlinjer för urval inte var något som våra intervjuade bibliotekarier tog upp är det omöjligt att uttala sig om vilka svårigheter som kan uppstå i detta steg. Kanske är riktlinjer för urval något som saknas på biblioteken där de intervjuade bibliotekarierna arbetar, eller något som inte upplevs som relevant för inköpsarbetet. Den synbara frånvaron av riktlinjer för urval kan också vara sammankopplad med avsaknaden av fasta rutiner för analysen av närsamhället, eftersom kunskap om målgruppens behov är en nödvändig grund för att kunna upprätta initierade riktlinjer för urval.

Med urval menas urvalsprocessen när nytt material införskaffas till biblioteket. I detta steg identifieras lämpligt material. Avvägningar kan behöva göras kring pris och kvalitet, mellan olika titlar som berör samma ämne, och kring vikten av att köpa in ett visst material till biblioteket (Evans & Saponaro 2005, s. 9). Svårigheter med att bedöma böckernas innehåll och kvalitet var något som kom upp i intervjuer med

bibliotekarier som hade erfarenhet av att köpa in böcker på språk de själva inte behärskade. När bibliotekarierna inte själva kunde bedöma litteraturens innehåll och kvalitet sattes stor tilltro till leverantörerna. Att urvalet var begränsat på grund av ett litet utbud hos distributörerna eller bristande tillgång på tryckt litteratur på ett visst språk, var något som kom upp i flera intervjuer.

Förvärv är benämningen på den process där material på olika sätt (t.ex. via inköp eller gåvor) införskaffas till biblioteket. Evans och Saponaro nämner att detta steg är det enda steg som kräver lite eller ingen information från näringslivet. Anledningen till detta är att det enligt Evans och Saponaro är en rent affärsmässig transaktion, även om det som de noterar, inte enbart handlar om inköp. (Evans & Saponaro 2005, s. 9-10) Detta visar sig dock inte stämma överens med vår empiri, där vi i Storstaden såg att det fanns upphandlingsavtal som styr varifrån biblioteken får handla. Böcker på vissa språk och vissa typer av litteratur togs inte in av de upphandlade leverantörerna i någon större utsträckning vilket orsakade problem i förvärvsprocessen. Att praktiska avväganden också kan vara avgörande vid val av inköpskanaler, som att företagen kan erbjuda färdiga katalogposter och utrusta böckerna innan de levereras till biblioteken framkommer i intervjuerna med bibliotekarierna i Storstaden. Att plasta in böcker eller ordna med transkribering om böckerna inte är skrivna med ett icke-latinskt alfabet kan vara mycket tids- och resurskrävande för biblioteken, särskilt när de kommer till språk som biblioteken köper in många böcker på.

Utvärderingar kan i Evans och Saponaros modell ha ett flertal olika syften, de kan till exempel hjälpa biblioteket att få mer anslag och bidra till att öka bibliotekets anseende. Vi kommer dock att inrikta oss på möjligheten att utvärdera hur väl samlingarna möter näringslivets behov eftersom det har störst relevans för vår undersökning (Evans & Saponaro 2005, s. 10). I detta steg finns en naturlig återkoppling till det första steget i Evans & Saponaros modell, analys av näringslivet, eftersom man måste känna till vilka behov som finns för att kunna utvärdera om bibliotekets samlingar möter dem. Karin ser som tidigare nämnts på utlåningsstatistiken för författare när hon köper in, vilket kan ses som en form av analys över vad användarna efterfrågar men av naturliga skäl inte ger någon information om icke-användarnas eventuella behov av litteratur på franska. Det är intressant att ingen av våra intervjupersoner nämner några återkommande formella undersökningar som undersöker behoven av mångspråklitteratur i näringslivet och hur väl bibliotekets samlingar möter dessa. Rut tog dock upp undersökningen Mer nytta än nöje som bygger på fokusgruppsintervjuer och analys av utlåningsstatistik i Göteborg (Brunnström 2006).

8.2 Inköpsprocessen som ett hantverk

Quinn beskriver Ritzers begrepp *effektivisering* som "den systematiska elimineringen av onödig tid eller ansträngning i strävan mot ett mål" [vår översättning] (Quinn 2000, s. 250). En total outsourcing av hela inköpsprocessen från urval tills att boken är redo att ställas ut på hyllan måste ses som det mest effektiva sättet att eliminera "tid och ansträngning" i inköpsprocessen, man kan dock fråga sig i vilken utsträckning det verkligen är *onödig* tid och ansträngning som bortrationaliseras. Vilka mål har biblioteket med samlingsbyggandet? Kan en total outsourcing av inköpsprocessen uppfylla dessa mål eller går man miste om något? I våra intervjuer kan man se en skala där vissa inköp sker på en "icke-effektiviserad nivå" som vi har valt att kalla *den hantverksmässiga inköpsprocessen* där urval och inköp görs av de ansvariga

bibliotekarierna. Karin som kan språket och väljer vilken litteratur som bör köpas in genom att läsa recensioner på originalspråket och Victor och hans ungersktalande kollega som själva gör urval och katalogiserar kan ses som exempel på bibliotekarier som tillämpar ett i hög grad hantverksmässigt förfarande. På mellannivån finner vi fall där bibliotekarierna inte behärskar språken de köper in på och därför är beroende av översatt information och fall där urvalet görs exklusivt från stora svenska leverantörer som Adlibris och BTJ. Urvalet utförs visserligen i dessa fall av den inköpsansvarige bibliotekarien men urvalet är redan från början begränsat av vilka böcker leverantörerna har valt att ha med i sitt utbud. Som vi har sett kan detta utbud vara mycket begränsat i vissa fall. Längst bort på effektiviseringskalan finner vi profilinköp som väljs ut av leverantören och levereras katalogiserade och färdigställda för utlån. I det sistnämnda fallet sparas mycket tid och arbete, och det är närmast irrelevant om den beställande bibliotekarien har kunskaper i språket. Detta kan ses som en mycket hög grad av effektivisering. Det är dock inte en klar uppdelning, i fallet med Karin som köper in på franska ser vi till exempel att hennes ambitioner om det hantverksmässiga urvalet ofta förhindras när hon kommer till förvärvsstadiet eftersom hon inte kan köpa in de titlar hon valt ut. Bibliotekarier som Rut som till viss del förlitar sig på profilinköp poängterar samtidigt vikten av att prata med låntagarna och uppmuntra till att skicka in inköpsförslag. Den *effektivisering* som det innebär att i hög grad förlita sig på leverantörernas omdömen och att köpa in böcker katalogiserade och färdigställda för utlån ledde till en mindre *hantverksmässig inköpsprocess* hos våra intervjuade bibliotekarier.

Förutsägbarhet är en annan central aspekt i Ritzers teori om mcdonaldisering. Quinn tar upp förutsägbarhet inom den akademiska biblioteksvärlden just i förhållande till samlingsbyggande, han skriver: "Samlingsbyggnadsprocessen har blivit mer och mer standardiserad, vilket resulterat i att samlingarnas innehåll varierar mindre från ett bibliotek, eller från en typ av bibliotek till ett annat" [vår översättning] (Quinn 2000, s. 252). Som tidigare nämnts använder sig Rut och Marta till viss del av profilinköp när de köper in litteratur på de ca 64 språk de har ansvar för. Enligt både Quinn och Dilevko leder det utbredda användandet av profilinköp till att bibliotekssamlingar blir allt mer likartade (Quinn 2000, s. 252; Dilevko 2008, s. 683). Samlingar riskerar att bli alltför homogena och att stänga ute alternativa synsätt. Att många bibliotek använder sig av samma leverantörer bidrar också till en situation där samma titlar återfinns på många bibliotek. Om många svenska folkbibliotek till stor del förlitar sig till samma inköpskanaler kan det i sig utgöra en risk för ökad homogenisering av samlingarna, även om det inte rör sig om regelrätt outsourcing av urvalet som vid profilinköp, med tanke på det begränsade utbudet på flera språk hos stora leverantörer som BTJ och Adlibris som rapporterats om i våra intervjuer. Det beroende av att köpa in böcker katalogiserade och färdigställda för utlån som bibliotekarierna i Storstaden rapporterade om, är en faktor som kan bidra till att koncentrera inköpen till ett fåtal leverantörer, liksom kraven på att följa kommunal upphandlingsavtal. Likartade val av recensionskällor på många bibliotek kan också bidra till förutsägbarhet i bibliotekens samlingar (Quinn 2000, s. 252). Många av de intervjuade i de mindre kommunerna nämnde att de förlitade sig på recensioner i BTJ-kataloger och att de omdömen som förekom i dessa användes för att bedöma kvaliteten på litteraturen vid inköp.

Sammantaget bör dessa faktorer bidra till en hög grad av förutsägbarhet i folkbibliotekens samlingar på vissa språk. Förutsägbarhet behöver dock inte ses som något alltigenom negativt (många människor gillar trots allt att gå på McDonalds). I

små bokbestånd kanske det är bättre med en förutsägbar samling med ett innehåll som antas passa en majoritet av låntagarna än en mer eklektisk samling. Förutsägbarheten med att göra profilinköp eller att beställa från de stora leverantörerna kan kanske också upplevas som en trygghet för bibliotekarien när man köper in litteratur på ett språk man inte behärskar. Victor berättade om sin rädsla för att råka köpa in "fel" litteratur när han tidigare köpte in böcker på arabiska eftersom han inte behärskade språket.

Förutsägbarhet kan ses som en tänkbar konsekvens av att inte ha en *hantverksmässig inköpsprocess* eftersom det tenderar att koncentrera ansvaret för urval till ett mindre antal personer, till exempel inköparna hos stora leverantörer (som dessutom kan antas ha ett profitmotiv).

Kontroll är den sista aspekten i Ritzers teori som vi tänker applicera på vårt empiriska material. Enligt Quinn är bibliotekarier på akademiska institutioner ofta underkastade utstuderade och formella byråkratiska system för redovisningsansvar som fungerar som en form av kontroll (Quinn 2000, s. 253). De upphandlingsavtal som finns i Storstaden är det tydligaste exemplet på kontroll i vår empiri. Flera av intervjupersonerna tar upp problem som denna kontroll orsakat i arbetet med inköp på andra språk än svenska och engelska. Victor och hans kollega var de som bäst lyckats undslippa den ökade kontroll som införts i och med införandet av upphandlingsavtalen och han berättade om de problem han haft med att övertyga ansvariga om att skaffa ett kontokort för att kunna fortsätta att handla i den ungerska internetbokhandeln. En ökad kontroll kan innebära att man utestänger bibliotekarierna från beslutsprocessen och inte ger dem möjlighet att utföra sina jobb som de själva tycker är lämpligt (Quinn 2000, s. 254). Karin uttrycker en tydlig frustration över att kraven på att följa stadens upphandlingsavtal hindrar henne från att köpa in böcker hon tycker skulle utveckla samlingen positivt. Det är dock att gå för långt att säga att någon av de intervjuade bibliotekarierna visade tecken på brist på initiativ och visioner vilket Quinn varnar för kan bli en konsekvens av en alltför hög grad av mcdonaldisering (Quinn 2000, s. 254). Den *kontroll* som utövas av kravet att köpa in från vissa upphandlade företag kan i vår studie ses som något tvingar bibliotekarierna att röra sig bort från den *hantverksmässiga inköpsprocessen*.

9 Diskussion

Syftet med studien var *att undersöka utmaningar vid inköp av litteratur på mångspråk och effekten av dessa på bibliotekariers inköpsprocesser*. Hur ser då resultatet ut om vi återknyter till de tre forskningsfrågor som var inriktade mot att utforska vår första målsättning om att undersöka utmaningar vid inköp av litteratur på mångspråk?

Den första forskningsfrågan: *Vilka kunskaper upplever bibliotekarierna behövs vid inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?* fokuserade på vilken kunskap de intervjuade bibliotekarierna upplevde som nödvändig vid inköp på andra språk än svenska och engelska, eftersom bristande kunskap (både kunskap om användarna och deras behov och språkkunskaper) identifierats som ett potentiellt hinder i genomgången av tidigare litteratur. Vilka kunskaper upplevde då de intervjuade bibliotekarierna som viktiga? Kunskap om världsläget och hur det påverkar situationen i Sverige upplevdes hos en del av de intervjuade bibliotekarierna som nödvändig för att kunna följa med i hur behoven av olika språk utvecklas. De intervjuade bibliotekarierna tog däremot inte upp några formella, återkommande undersökningar av behoven hos användare. Kunskap om användarnas behov och önskemål verkar istället främst komma

från inköpsförslag och informella kontakter med låntagare. Med undantag av inköpsförslag verkar det saknas fasta rutiner för att ta reda på vilka behov och önskemål biblioteksanvändarna har. Vilket påminner om den kritik Faletar Tanackovic m.fl. riktar mot de kroatiska folkbibliotekens avsaknad av formella och systematiska undersökningar av användarnas behov (Faletar Tanackovic m.fl. 2011, s. 526; Faletar Tanackovic m.fl. 2012, s. 62). Vi håller med om den kritik som Blomqvist riktar mot att förlita sig alltför mycket på inköpsförslag från biblioteksanvändare för att utvärdera behoven av mångspråkig media. Framtida forskning skulle kunna undersöka vilka metoder som är mest lämpade för att nå den spretiga användargrupp som kan ha användning för bibliotekens samlingar av litteratur på andra språk än svenska och engelska. Brunnströms undersökning av invandrade Göteborgares syn på biblioteksverksamheten är ett inspirerande exempel (Brunnström 2006).

Flera av intervjupersonerna nämnde vikten av litteraturkunskaper. Kanske finns det behov av fler möjligheter till fortbildning inom detta eftersom en del av de intervjuade bibliotekarierna upplevde att de saknade denna kunskap. Språkkunskaper upplevdes som viktiga vid inköp på andra språk än svenska och engelska trots att en majoritet av intervjupersonerna köpte in böcker på språk de själva inte behärskade. Flera anledningar till att språkkunskaper uppfattades som betydelsefulla framkom i intervjuerna. Bland bibliotekarier som köpte in på språk de inte hade kunskap i ansågs språkkunskaper som viktiga för att veta vilken sorts litteratur man köper in och kunna bedöma kvaliteten på böckerna. En bibliotekarie som hade kunskaper i språket hon köpte in på tog upp vikten av att kunna orientera sig i utbudet och följa med i vad som kommer ut. En annan bibliotekarie tog upp språkkunskaper som viktiga för att undvika inköp av litteratur som upplevdes som olämplig att ha i bibliotekets samlingar.

Ett annat potentiellt problem vid inköp av litteratur på mångspråk som identifierades i litteraturgenomgången var bristande tillgång på litteratur. Vår andra forskningsfråga; *Hur upplever bibliotekarierna tillgängligheten av litteratur vid inköp på andra språk än svenska och engelska?*, berörde därför detta ämne. Många av de intervjuade bibliotekarierna berättade om svårigheter med att lokalisera litteratur. Bristande produktion av litteratur var något som togs upp som ett problem i förhållande till vissa språk. Dålig marknadsföring av böcker från vissa länder, avsaknad av ISBN-nummer och bristande fysisk hållbarhet hos böckerna togs också upp av en av bibliotekarierna som något som påverkade tillgången. Urvalet hos stora svenska bokhandlar upplevdes som begränsat när det gällde vissa språk, trots att det i en del fall rörde sig om europeiska språk med en omfattande litteraturproduktion. Bibliotekarierna i Storstaden rapporterade om en slags artificiell otillgänglighet där upphandlingsavtal och ett beroende av att köpa böcker katalogiserade och färdigställda hindrade inköp av litteratur som annars skulle ha varit tillgänglig.

Vår tredje forskningsfråga var: *Vilka utmaningar upplever bibliotekarierna vid urval och inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?*. Vi ser att de intervjuade bibliotekarierna upplever bristande tillgänglighet på litteratur och avsaknad av språk- och litteraturkunskaper som hinder i inköpsprocessen. I de fall där bibliotekarierna köper in böcker på språk de inte själva behärskar och där de inte heller har kontakt med någon som talar språket blir kontrollen av innehållet svår. Kortfattad information om böckernas innehåll från leverantörerna försvårade urvalsprocessen ytterligare.

Den andra delen av vårt syfte med uppsatsen var att undersöka *effekten av dessa [utmaningar] på bibliotekariers inköpsprocesser*. Den fjärde forskningsfrågan: *Hur kan bibliotekariernas inköpsprocess förstås som ett hantverk?* var inriktad mot denna del av syftet. Som vi förklarade i problemformuleringen har vi valt att kalla en mer traditionell typ av inköpsprocess med ett fokus på bibliotekariernas expertis för en *hantverksmässig inköpsprocess*. Vi vill visa hur de intervjuade bibliotekariernas inköpsstrategier påverkas av de utmaningar som diskuteras i undersökningen och hur det resulterar i en mer eller mindre hantverksmässig inköpsprocess. Vad kan vi då säga om detta utifrån vår undersökning?

Vi tänker oss att den helt outsourcade inköpsprocessen är den där alla inköp görs via profilinköp från förutbestämda leverantörer, i detta fall ligger mycket litet ansvar på den inköpande bibliotekarien. Motsatsen, som vi alltså har valt att kalla den hantverksmässiga inköpsprocessen, kan då tänkas vara att alla inköp sköts av en bibliotekarie som kan språket och som själv har kontroll över vilka företag som inköpen ska göras från. Bibliotekarien kan här ta en mycket hög grad av ansvar för inköpsprocessen.

Bibliotekarierna i vår undersökning köpte i många fall in på språk de själva inte behärskar. Som vi sett påverkade det deras möjlighet att göra ett informerat urval och mycket av bibliotekariernas traditionella ansvar för urval fördes i dessa fall över till leverantörerna. Enligt de intervjuade bibliotekarierna i Storstaden hade bibliotekens minskade möjligheter till att utföra katalogisering och iordningställande samt kravet på att följa stadens upphandlingsavtal bidragit till en lägre grad av frihet i förvärvsbesluten. Båda dessa förhållanden kan sägas leda till en mindre hantverksmässig inköpsprocess och en högre grad av outsourcing av ansvaret för inköpsprocessen.

9.1 Erfarenheter av litteratursökning samt val av forskningsfrågor

Valet av forskningsfrågor utgick från den förståelse av ämnesområdet som skapades under litteraturgenomgången. De två första forskningsfrågorna har som tidigare nämnts sin grund i tidigare forskning kring mångspråkslitteratur på folkbibliotek. I litteraturgenomgången såg vi att bristande språkkunskaper kunde utgöra ett problem vid inköp av mångspråkslitteratur (Al-Qallaf & Mika 2009, s. 150-151; Dilevko & Dali 2002, s. 122-123; Kviselius 2009, s. 53-54; Svensson 2004, s. 3, 24). Vi såg också att det kunde saknas kunskap om användarnas behov (Al-Qallaf & Mika 2009, s. 138; Faletar Tanackovic m.fl. 2011, s. 526; Faletar Tanackovic m.fl. 2012, s. 62; Gupta 2014, s. 25; Kesten s. 56). Eftersom båda dessa utmaningar handlade om olika typer av kunskap valde vi att formulera forskningsfrågan: *Vilka kunskaper upplever bibliotekarierna behövs vid inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?* Tillgängligheten till litteratur var ytterligare ett potentiellt problem som framkom under genomgången av den tidigare forskningen (Al-Qallaf & Mika 2009 s. 150; Dali & Dilevko 2005, s. 259; Shoham & Rabinovich 2008, s. 29-30). Vilket utgjorde grunden för vår andra forskningsfråga: *Hur upplever bibliotekarierna tillgängligheten av litteratur vid inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?* Den tredje forskningsfrågan: *Vilka utmaningar upplever bibliotekarierna vid urval och inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?* hade en mer uppsamlande karaktär och återknöt till syftet med vår studie. Den sista forskningsfrågan: *Hur kan bibliotekariernas inköpsprocess förstås som ett hantverk?*

var inspirerad av Dilevkos diskussion om hur förändringar i biblioteksvärlden fört samlingsbyggnadsprocessen bort från en mer traditionell inköpsprocess med bibliotekarien som ämnesexpert och mot en outsourcing av samlingsbyggnadsarbetet (Dilevko 2008, s. 678-679, 683). Benämningen av denna mer traditionella inköpsprocess som ett *hantverk* var dock vår egen.

När vi gjorde litteratursökningar kunde vi se att mångspråklitteratur på folkbibliotek är ett ämne som väcker ett stort engagemang hos praktiker inom biblioteksvärlden. På den akademiska grundnivån, bland dem som skriver kandidat- och masteruppsatser finns också ett starkt intresse. Det finns många kandidat-, och masteruppsatser som studerar mångspråk på folkbibliotek ur olika synvinklar, liksom rapporter utförda av praktiker inom biblioteksvärlden. Under litteraturgenomgången fick vi dock intrycket av att det finns en viss avsaknad av intresse från den etablerade forskningsvärlden, då det verkar vara tunnsått med studier gjorda av aktiva forskare. Det är svårt att uttala sig om vad det beror på. Kanske är det ett tecken på ett allmänt avstånd mellan praktiker på folkbiblioteken och forskare i biblioteks- och informationsvetenskap? Man kan också fundera på varför så många av de studier som gjorts på högre nivå förlitar sig på kvantitativa metoder. Särskilt de studier som inriktar sig mot att kartlägga olika språkgruppers behov av bibliotekstjänster skulle antagligen ha tjänat på att kompletteras med kvalitativa metoder som intervjuer och fokusgrupper för att kunna få fram rikare åsikter och fånga upp oväntade svar (Esaiasson m.fl. 2015, s. 251). Den geografiska spridningen på den forskning som identifierades i litteraturgenomgången var dock positiv, även om vi har varit begränsade av brister i våra egna språkkunskaper och otillräcklig kännedom om olika länders publiceringstraditioner under litteratursökningen.

9.2 Erfarenheter av metod- och teorival

Vi upplevde att valet av kvalitativa intervjuer som undersökningsmetod och valet av bibliotekarier med ansvar för inköp på andra språk än svenska och engelska som intervjupersoner fungerade bra för ändamålen med studien eftersom vi begränsade oss till att undersöka bibliotekariernas inköpsprocess. I en större studie med ett vidare fokus på utbudet av mångspråklitteratur på folkbibliotek hade det varit intressant att komplettera bibliotekariernas vittnesmål med intervjuer eller fokusgruppsintervjuer med biblioteksanvändare. Valet av intervjufrågor påverkades med nödvändighet av vår förståelse av de tänkbara problem som kan möta bibliotekarier vid inköp på mångspråk, vi har till viss del försökt motverka detta genom att också inkludera mer öppna frågor i intervjuguiden. En avvägning gjordes i utformandet av intervjuguiden för att inte intervjuerna skulle bli för tidskrävande och därmed betungande för våra intervjupersoner, men i efterhand kan vi se att det finns några ämnesområden där mer riktade frågor hade varit lämpligt. Vi tänker särskilt på avsaknaden av frågor inriktade mot eventuella metoder för att analysera närsamhället, och för att utvärdera bibliotekens samlingar och hur väl de möter användarnas behov. Som vi tog upp i vår analys kan den skenbara frånvaron av formella metoder för analysera närsamhället bero på att analysen är något som bibliotekarierna gör men inte reflekterar över.

Att hitta teoretiska modeller som var lämpliga i förhållande till vad vi ville studera visade sig vara ett av de mest utmanande stegen i uppsatsskrivandet. På grund av tidsbrist valde vi därför att påbörja intervjuprocessen innan vi fastställt valet av teori. Ett tidigare teorival skulle förmodligen ha format vår intervjuguide i en annan riktning.

Av denna anledning är vår analys fast förankrad i det empiriska materialet och användningen av de teoretiska begreppen mer instrumentell. Vi fann dock att Evans & Saponaros modell över samlingsbyggnadsprocessen och de begrepp vi lånade från Ritzers teori om mcdonaldisation hjälpte oss att få nya infallsvinklar på empirin i analysstadiet.

9.2.1 Undersökningens reliabilitet och validitet

När det gäller undersökningens reliabilitet har vi i största möjliga mån försökt minimera de systematiska och slumpmässiga fel som skulle ha kunnat uppstå i undersökningen. Detta har åstadkommit genom att vi spelat in intervjuerna, vilket har möjliggjort att vi kunnat gå tillbaka till dem vid behov för att säkerställa att vi gett en korrekt redovisning av intervjuvaren.

Angående undersökningens validitet, så kan man närma sig denna diskussion på flera sätt. Detta begrepp har en del olika definitioner, vi kommer dock att förlita oss på den definition som brukar kallas för resultatvaliditet (Esaiasson m.fl. 2012. s. 57). Det vill säga om vi faktiskt undersöker det vi sagt oss att undersöka. I vårt syfte sade vi att vi ville undersöka utmaningar vid inköp på mångspråk och effekten av dessa på bibliotekariers inköpsprocesser. Det verkar troligt att de utmaningar som togs upp i intervjuer både i storstaden och de mindre kommunerna (bristande språkkunskaper och bristande tillgång till litteratur) är mer generella problem. Dessa var också hinder som framkom i genomgången av tidigare forskning. Som vi har sett i genomgången av det empiriska materialet kan dock lokala förutsättningar som till exempel kommunala upphandlingsavtal ha en stor påverkan på bibliotekariernas arbete med inköp av litteratur på mångspråk. Ytterligare utmaningar hade kanske identifierats i en utvidgad undersökning, och därför kan det finnas svårigheter med att fullt ut generalisera resultaten av studien till inköpsarbetet vid andra folkbibliotek i Sverige.

10 Slutsatser

Som vi har sett är avsaknad av språk- och litteraturkunskaper samt bristande tillgänglighet till litteratur, utmaningar vid inköp av litteratur på mångspråk. Dessa utmaningar kan påverka bibliotekariernas arbete och leda till en mindre hantverksmässig inköpsprocess där stora delar av ansvaret för förvävsprocessen outsourcas till andra aktörer.

På vilken nivå bör då outsourcingen av ansvaret för inköpen ligga? En fara med att gå ifrån en mer hantverksmässig modell för inköp är att det kan leda till mer förutsägbara samlingar (Quinn 2000, s. 252). Som Gupta tar upp i samband med profilinköp, så innebär en mindre hantverksmässig process också att biblioteken får sätta sin tilltro till att de leverantörer som tar över ansvaret vid outsourcing verkligen har kunskap om litteraturen som ska köpas in (Gupta 2014, s. 37). Outsourcing av ansvaret för inköpsprocessen kan som vi sett vara en konsekvens av bristande språkkunskaper hos de inköpsansvariga bibliotekarierna, men just de bristande språkkunskaperna försvårar också bedömningen av den inköpta litteraturen och hur väl den motsvarar användarnas behov. Det är särskilt ett problem om det också saknas metoder för att analysera användarnas behov och hur de upplever att biblioteken utbud motsvarar dessa. Även för de bibliotekarier vars inköpsprocess innefattade en hög grad av outsourcing verkade det hantverksmässiga urvalet framstå som ett ideal. De bibliotekarier som saknade kunskaper i språken de köpte in på önskade att de kunde språken och kände till

litteraturen eller att det fanns en kollega med dessa kunskaper som kunde göra inköpen. Bibliotekarier som hindrades från att själv fatta beslut om inköpskanaler uttryckte frustration och det går att tolka Karins förslag om att själv börja katalogisera böcker igen som en aktiv strävan efter återgå till en mer hantverksmässig modell.

Att biblioteken anställer bibliotekarier med kunskaper i fler språk är en tänkbar lösning på många av hindren kopplade till kunskap. Kanske är det i framtiden möjligt att vi går mot en högre grad av hantverksmässighet med en rekrytering av fler bibliotekarier som talar de språk de köper in på? I viss utsträckning är det nog omöjligt att undvika någon typ av outsourcing av ansvaret vid inköp. Det är sannolikt omöjligt att uppnå samma grad av hantverksmässighet som till exempel Victor och hans kollega när man som Rut och Marta i Storstaden eller bibliotekarierna i de mindre kommunerna har ansvar för väldigt många språk, då det är omöjligt att ha tillräckliga språkkunskaper eller att kunna sätta sig in i litteraturutbudet på alla språk. När det gäller språk som tidigare inte funnits representerade i Sverige i någon större utsträckning kan det vara svårt att rekrytera bibliotekspersonal med relevanta språkkunskaper. Det är också svårare för mindre kommuner att samla på sig språklig kompetens i ett flertal språk eftersom de har färre anställda. Möjligen skulle regionala nätverk för inköp kunna vara en lösning på detta problem.

Om man vill röra sig bort från beroendet av att förlita sig till stora leverantörer som kan bli följden av bristande möjligheter att katalogisera och färdigställa böckerna för utlån på de egna biblioteken skulle en lösning kunna vara att dela upp förvärvs- och iordningställande processen, såsom Geoff Stempel rapporterar om från folkbibliotek i Australien. Stempel, biträdande direktör för *Public Library Services State Library of South Australia*, beskriver hur de 136 folkbiblioteken i södra Australien samarbetat kring inköp på mångspråk. Två katalogiseringsfirmor fick där i uppdrag att ta över ansvaret för katalogiseringen och färdigställandet av inköpt media. Att man i inköpsprocessen skiljde ut beställningen av material från ansvaret för katalogisering och annat färdigställande inför utlån innebar enligt Stempel att fler leverantörer hade möjlighet att vara med och konkurrera på grundval av kvalitet och pris (Stempel 2010, s. 166-167). Den stora fördelen med detta tillvägagångssätt är att det ger möjlighet att köpa in även från mindre företag som inte har resurserna som krävs för att ta på sig ansvaret för katalogisering eller färdigställande av böcker för utlån men som har goda kunskaper om litteraturen på språket och möjlighet att leverera även mer esoterisk litteratur. Centralisering av katalogiseringen såsom Kestens intervjupersoner hoppas på skulle sannolikt ha en positivt inverkan på möjligheten att köpa in litteratur på mångspråk samtidigt som det skulle vara arbetsbesparande (Kesten 2009, s. 56). Ett nationellt samarbete kring katalogisering, kanske under Internationella biblioteket kombinerat med att arbetet med att iordningställande av böckerna för utlån (inplastning m.m.) sköts av de inköpande biblioteken alternativt läggs ut på entreprenad skulle ge större möjlighet att köpa in från mindre företag i Sverige eller att direktimportera böcker från utländska bokhandlar.

10.1 Framtida forskning

Under arbetet har flera frågor kring bibliotekens samlingsbyggande på mångspråk väckts som inte kan besvaras i den här uppsatsen. Som tidigare nämnts skulle framtida forskning kunna utforska vilka metoder som är mest lämpade för att analysera användarnas behov av mångspråklitteratur. Att utreda om upphandlingsavtal påverkar

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

möjligheten att förvärva litteratur på andra språk än svenska och engelska även i andra kommuner bör ses som angeläget. Det vore också intressant att se närmare på hur kunskapen kring mångspråklitteratur ser ut hos de stora leverantörerna och att undersöka deras förvärvsprocess eftersom den i förlängningen påverkar biblioteken.

11 Sammanfattning

Tidigare forskning har visat att det finns problem förknippade med att bygga upp samlingar med mångspråklitteratur på folkbibliotek. Denna uppsats har undersökt hur tio bibliotekarierna på svenska folkbibliotek upplever utmaningar i samband med inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska och hur dessa utmaningar påverkade bibliotekariernas inköpsprocess. Den valda metoden var kvalitativa intervjuer. Sammanlagt genomfördes åtta intervjuer varav två var gruppintervjuer med två deltagare. Fem av de intervjuade bibliotekarierna arbetade på bibliotek i en storstad, de övriga bibliotekarierna arbetade på bibliotek i tre mindre kommuner i ett annat län. Det uttalade syftet med studien var att undersöka utmaningar vid inköp av litteratur på mångspråk och effekten av dessa på bibliotekariernas inköpsprocesser. I uppsatsen diskuterades hur utmaningar vid inköp på andra språk än svenska och engelska ledde de intervjuade bibliotekarierna mot en mer eller mindre *hantverksmässig inköpsprocess*. Med en *hantverksmässig inköpsprocess* åsyftades en mer traditionell inköpsprocess där alla delar av förvärvsprocessen utförs på det inköpande biblioteket och drar nytta av den expertis som finns där. Motsatsen sågs som en inköpsprocess där en stor del av ansvaret för inköpen har lagts över på andra aktörer, detta refererades i uppsatsen till som *outsourcing*. De utmaningarna som diskuterades i uppsatsen kan delas upp i tre teman; *kunskap om användarnas behov och önskemål, språkkunskaper och litteraturkännedom, samt tillgång på litteratur*. Analysen utfördes med inspiration från Evans & Saponaros modell över samlingsbyggnadsprocessen och Brian Quinns användning av George Ritzers teori om *mcdonaldisation* för att diskutera de amerikanska universitetsbibliotekens utveckling. De intervjuade bibliotekariernas inköpsprocesser kan sägas existera på en skala mellan en hög grad av hantverksmässighet och en hög grad av *outsourcing*. Bristande språk- och litteraturkunskaper var faktorer som drev en del av de intervjuade bibliotekarierna mot en högre grad av *outsourcing* av ansvaret för inköpsprocessen då de tvingades förlita sig på leverantörernas bedömning av litteraturen. För en del av de intervjuade bibliotekarierna i storstaden hade krav på att följa upphandlingsavtal och bristande möjligheter att katalogisera och färdigställa böcker för utlån på de egna biblioteken en påverkan då de begränsade vilka leverantörer de kunde vända sig till och därmed framtog bibliotekarierna en del av ansvaret för inköpsprocessen.

12 Käll- och litteraturförteckning

12.1 Opublicerat material

E-post korrespondering: Elin, 1/11 2016

E-post korrespondering: Karin, 18/10, 21/10, 22/10 2016

Intervjuguide

Intervjuinspelning samt transkribering, Elin, 13/10 2016, 18 min 50 sek

Intervjuinspelning samt transkribering, Gunnel, 17/10 2016, 14 min, 39 sek

Intervjuinspelning samt transkribering, Karin, 18/10 2016, 21 min 11 sek

Intervjuinspelning samt transkribering, Klara & Moa, 25/10 2016, 26 min 24 Sek

Intervjuinspelning samt transkribering, Kristina, 06/10 2016, 14 min 53 sek

Intervjuinspelning samt transkribering, Rut & Marta, 26/9 2016, 31 min 18 sek

Intervjuinspelning samt transkribering, Stina, 17/10 2016, 35 min 01 sek

Intervjuinspelning samt transkribering, Victor, 10/10 2016, 46 min 36 sek

12.2 Publicerat material

Agee, Jim (2005). Collection evaluation: a foundation for collection development, *Collection Building*, vol. 24, nr 3, s. 92 - 95. DOI:10.1108/01604950510608267

Airola, U.-M. (1998). Biblioteken och sverigefinnarna. Bibliotekstjänst SAB:s kommitté för mångkulturell biblioteksverksamhet. *Biblioteket mitt i världen: flerspråkig biblioteksverksamhet*. (s.59-79). Lund: Bibliotekstjänst i samarbete med SAB:s komm. för mångkulturell biblioteksverksamhet.

Al-Qallaf, C. L. & Mika, J. J. (2009). Library and Information Services to the Arabic-Speaking Community: A Survey of Michigan Public Libraries, *Public Library Quarterly*, vol. 28, nr 2, s. 127–161. DOI:10.1080/01616840902892390

Ameen, Kanwal (2005). Developments in the philosophy of collection management: a historical review, *Collection Building*, vol. 24, nr 4, s. 112 - 116. DOI: 10.1108/01604950510629264

Ameen, Kanwal (2006). From acquisitions to collection management: mere semantics or an expanded framework for libraries?, *Collection Building*, vol. 25, nr 2, s. 56-60 DOI: 10.1108/01604950610658865

Atlestam, Ingrid, Brunnström, A.-C. & Myhre, Randi (2011). Collection development for immigrants - what to purchase, and why? Findings in Gothenburg, Sweden. *IFLA Journal* vol. 37, nr 1, s. 69-79. DOI:10.1177/0340035210397308

Blomqvist, Tünde (2007). *Många språk – många möjligheter eller många svårigheter?: Folkbibliotekens försörjning av böcker och tidskrifter på andra språk än svenska i Uppsala*, Magisteruppsats, Uppsala Universitet, Institutionen för ABM Biblioteks-och informationsvetenskap. Från <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A213503&dswid=1416>

Branin, J. J. (1998). Shifting Boundaries: Managing Research Library Collections at the Beginning of the Twenty-First Century. *Collection Management*, vol. 23 nr 4, s. 1-17. DOI:10.1300/J105v23n04_01

Brunnström A.-C. (2006). *Mer nytta än nöje: En undersökning av invandrade göteborgares syn på biblioteksverksamhet*

Dali, K., & Dilevko, J. (2005). Beyond approval plans: Methods of selection and acquisition of books in Slavic and Eastern European languages in North American libraries. *Library Collections, Acquisitions & Technical Services*, vol. 29, nr 3, s. 238 - 269. DOI:10.1016/j.lcats.2005.08.002

Dilevko, J (2008), An Alternative Vision of Librarianship: James Danky and the Sociocultural Politics of Collection Development. *Library Trends*, vol. 56, nr 3, s. 698-704. Doi:10.1353/lib.2008.0021

Dilevko, J, & Dali, K (2002), The Challenge of Building Multilingual Collections in Canadian Public Libraries. *Library Resources & Technical Services*, vol. 46, nr 4, s. 116-137

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4, [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Evans, G. E. & Saponaro, M.Z. (2005). *Developing library and information center collections*. (5. ed). Westport, CT: Libraries Unlimited

Faletar Tanackovic, S., Lacovic, Darko & Stanarevic, Snjezana (2011). Small scale study on linguistic diversity and public libraries in Croatia. *New Library World*. vol. 112, nr 11/12, s. 513 - 531. DOI:10.1108/03074801111190400

Faletar Tanackovic, S., Lacovic, Darko & Stanarevic, Snjezana (2012). Public Libraries and Linguistic Diversity: A Small Scale Study on the Slovak Ethnic Minority in Eastern Croatia, *Libri*. vol. 62, nr 1, s. 52–66. DOI:10.1515/libri-2012-000

Gustafsson, Bengt, Hermerén, Göran & Petterson, Bo (2011). *God forskningssed*. (Vetenskapsrådet rapportserie 2005:1) Stockholm: Vetenskapsrådet. Från <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Gupta, Alka (2014), *Multilingual facilities in a Swedish library: A Study of Activities, Goals and Provisions of resources*. Masteruppsats, Högskolan i Borås, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Bibliotekshögskolan. Från http://bada.hb.se/bitstream/2320/13528/1/Mas_2014_1.pdf

Hansson, Joacim (2011). Public libraries and the national minorities of Sweden – results of a national survey. *New Library World*, vol. 9 nr 10, s. 406-415.
DOI:<http://dx.doi.org/10.1108/03074801111182003>

Kesten, Melika (2009). *Medier på andra språk än svenska: En studie om det mångkulturella biblioteket*, Magisteruppsats, Högskolan i Borås, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Bibliotekshögskolan. Från <http://bada.hb.se/bitstream/2320/5124/1/09-38.pdf>

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2013). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Kviselius, Anna (2009). *Rätten till språk - En studie av hur folkbibliotek arbetar med inköp av barnböcker på andra språk än svenska*. Masteruppsats, Uppsala Universitet, Institutionen för ABM Biblioteks- & informationsvetenskap. Från <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:276779/FULLTEXT02.pdf>

Larsson, Johanna (2010). *Det mångspråkiga biblioteket - en studie av folkbibliotekens medieförsörjning av medier på andra språk än svenska*. Magisteruppsats, Högskolan i Borås, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Bibliotekshögskolan. Från <http://bada.hb.se/bitstream/2320/6615/1/10-37.pdf>

Migrationsverket (2016-06-23). <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html>, [2017-01-04]

Morris, Anne & Barron, Elizabeth (1998). User consultation in public library services. *Library Management*, vol. 19, nr 7 s. 404 - 415.
DOI:<http://dx.doi.org/10.1108/01435129810232027>

Nardini, R. F. (2003). Approval Plans, i *Encyclopedia of Library and Information Science*. Hämtad 4 januari, 2017, från http://www.ybp.com/pdf/approval_dekker.pdf
DOI: 10.1081/E-ELIS 120008874

Naudé, Gabriel (1963). *Advis pour dresser une bibliothèque*, <http://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/48749-advis-pour-dresser-une-bibliotheque-par-gabriel-naude.pdf> [2017-01-04]

Nordin Siebolds U.-B. (1998). Bibliotekstjänst SAB:s kommitté för mångkulturell biblioteksverksamhet. *Biblioteket mitt i världen: flerspråkig biblioteksverksamhet* (s.90-101). Lund: Bibliotekstjänst i samarbete med SAB:s komm. för mångkulturell biblioteksverksamhet.

Osborne, Sarah & Gorman, G. E. (2006). Community Consultation and Collection Development Policies in Medium-Sized New Zealand Public Libraries, *Libri*, vol. 56, nr 2, s. 73–82. DOI: <https://doi.org/10.1515/LIBR.2006.73>

Perrault, A. H. (1995). Study Confirms Increased Homogeneity In Academic Library Acquisitions, *School of Information Faculty Publications*. Paper 32. http://scholarcommons.usf.edu/si_facpub/32

Quinn, Brian (2000). The McDonaldization of Academic Libraries?, *College & Research Libraries*, vol. 61, nr 3, s. 248-261. DOI:10.5860/crl.61.3.248

Rennstam Jens & Wästerfors David (2015). *Från stoff till studie - om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur AB.

Ritzer, George (2015). *The McDonaldization of Society*. Los Angeles: SAGE

Rovelstad, M. V. (2000). Two Seventeenth Library Handbooks , Two Different Library Theories, *Libraries & Culture*, vol. 35, nr 4, s. 540-566

Shoham, Snunith & Rabinovich, Rachell (2008). Public library services to new immigrants in Israel: The case of immigrants from the Former Soviet Union and Ethiopia, *International Information & Library Review*, vol. 40, nr 1, s. 21-42. DOI:10.1016/j.iilr.2007.11.002

Stempel, Geoff (2010), Customer Centric Community Languages Purchasing for Public Libraries in South Australia, *APLIS*, Dec 2010, vol. 23, nr 4, s. 166-169.

Svensson, Malin (2004). ”Att utnyttja de andras kompetenser är det värdefulla” - En professionsteoretisk undersökning av personalens kunskaper i en mångspråkig biblioteksverksamhet. Magisteruppsats. Uppsala Universitet, Institutionen för ABM Biblioteks- och informationsvetenskap. Från <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:213349/FULLTEXT01.pdf>

Söderman, Junko. (2012). Mediainköp - ansvar och uppdrag. Atlestam, I. & Myhre, R. (red.), *Det mångspråkiga biblioteket: en nödvändig utopi* (s. 117-134), Lund: BTJ förlag.

Winston, M. D. & Walstad, Kimberly (2006). Recruitment and diversity: A research study of bilingualism and library services, *Library and Information Science Research*. vol. 28, nr 3. s. 390-406. DOI:10.1016/j.lisr.2006.06.006

13 Bilaga

13.1 Intervjuguide

Upplysningar om intervjun: Intervjun kommer att spelas in och transkriberas. Intervjun kommer att användas i vår kandidatuppsats som kommer att publiceras i databasen DIVA. Intervjun kommer att anonymiseras men vi kan inte garantera att inte insatta personer kan dra slutsatser kring vem som intervjuats. Vi är intresserade av både skön- och facklitteratur på andra språk än svenska och engelska för både barn och vuxna.

Allmänna frågor: Vilka språk köper du in på? Hur länge har du arbetat med det?

- Hur går du tillväga vid inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?
- Hur går du tillväga för att ta reda på vilka behov och önskemål av litteratur på andra språk än svenska och engelska som användarna har?
- Hur upplever du tillgängligheten av litteratur inom språket/språken du köper in litteratur på?
- Vilken kunskap tycker du är värdefull vid inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?
- Upplever du att det är någon kunskap du saknar kopplat till urvals- och inköpsprocessen?
- Har du fått någon fortbildning på arbetsplatsen?
- Vilka interna/externa samarbeten finns det kring inköp på andra språk än svenska och engelska?
- Är det något stöd som du saknar i dagsläget som du gärna skulle vilja se fanns?
- Upplever du att det finns några problem vid urval och inköp av litteratur på andra språk än svenska och engelska?

Avslut: Det var alla frågor vi hade förberett, är det något annat du tänkt på eller vill lägga till?